Specifičnosti financijskog izvještavanja malih poduzeća

Forjan, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:755705

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek

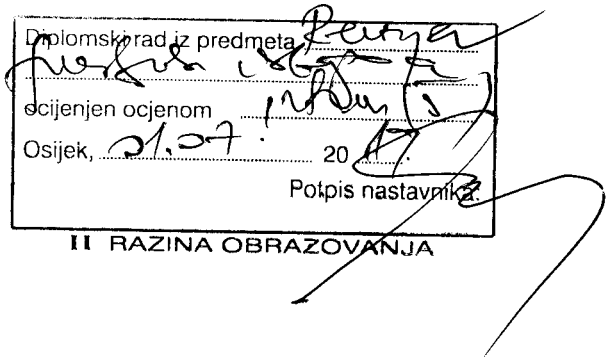

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studij (*Financijski menadžment*)

SPECIFIČNOSTI FINANCIJSKOG IZVJEŠTAVANJA MALIH PODUZEĆA

Diplomski rad iz kolegija Revizija

Student : Petra Forjan
JMBAG: 0010212258,
e-mail: forjan.petra@gmail.com,

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Ivo Mijoč
Ana Zrnić, univ.spec.oec.

Osijek, 2019.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.* (cc) BY-NC-SA
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Petra Fojan

JMBAG: 0010212258

OIB: 28811568801

e-mail za kontakt: fojan.petra@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij Ekonomskog fakulteta u Osijeku

Naslov rada: Specifičnosti financijskog izvještavanja malih poduzeća

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv.prof.dr.sc. Ivo Hijač

U Osijeku, 28.06.2019. godine

Potpis Fojan

SAŽETAK

Mikro, mala i srednje velika poduzeća današnjice čine 99,7% gospodarstva Hrvatske. Ova poduzeća zapošljavaju 73,2% stanovništva što čini gotovo tri četvrtine zaposlenih u subjektima Republike Hrvatske. Osim što generiraju zapošljavanje, mikro, mala i srednja poduzeća doprinose povećanju proizvodnje i izvoza Republike Hrvatske, te su pokretači su inovacija.

Najčešći oblici organiziranja malih i srednje velikih poduzeća su obrt, trgovačko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću. Poslovanje ovih poduzeća sa sobom nose brojne prednosti kao i nedostatke. Prednosti poslovanja malih i srednje velikih poduzeća su neovisnost, samozapošljavanje, fleksibilnost te izazov dok kao nedostatke navodimo veću odgovornost, rizik propasti poduzeća, podložnost fluktuacijama na tržištu, ovisnost o konkurenciji i slično.

Za mala i srednja poduzeća doneseni su posebni standardi financijskog izvještavanja, a to su Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI). Hrvatski standardi financijskog izvještavanja definiraju se kao računovodstvena načela i pravila priznavanja, mjerenja i klasifikacije poslovnih događaja te sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja koje donosi Odbor za standarde financijskog izvještavanja. HSFI su namjenjeni su mikro, malim i srednjim poduzetnicima, dok su MSFI (Međunarodni standardi financijskog izvještavanja) najenjeni velikim poduzetnicima te subjektima od javnog interesa.

Okvir financijskog izvještavanja za mala i srednja poduzeća čine računovodstvene pretpostavke, računovodstvena načela, računovodstveni standardi i računovodstvene politike. Iz dana u dan, sve više na važnosti dobivaju računovodstvene informacije koje čine nezaobilaznu informacijsku podlogu o uspješnosti poslovanja, novčanim tokovima te financijskom položaju poduzeća. Upravo pravodobno i pravovremeno sastavljanje i razumijevanje godišnjih financijskih izvještaja pruža uvid u realno financijsko stanje poduzeća. Rizik s kojim se suočavaju sva poduzeća, neovisno o njihovoj veličini, je prijevara koja je postala ozbiljan problem za poslovanje, državu i investitore. I iako manipulacije financijskim izvještajima imaju dugu povijest, svaki novootkriveni slučaj i dalje izaziva iznenađenje javnosti.

Ključne riječi: poduzeće, financijski izvještaji, Hrvatski standardi financijskog izvještavanja, prijevara, forenzično računovodstvo.

ABSTRACT

Micro, small and medium-sized enterprises today account for 99.7% of Croatia's economy. These companies employ 73.2% of the population, which makes almost three quarters of the employed in the subjects of the Republic of Croatia. In addition to generating employment, micro, small and medium enterprises are contributing to the increase in production and exports of the Republic of Croatia, and are the drivers of innovation.

The most common forms of organization of small and medium-sized enterprises are crafts, a trading company and a limited liability company. The business of these companies carries with them numerous advantages and disadvantages. Benefits of small and medium-sized businesses are independence, self-employment, flexibility and challenge, while defects include greater responsibility, risk of company failure, market fluctuations, competition dependence and so on. For small and medium-sized enterprises, specific financial reporting standards were adopted, namely Croatian Financial Reporting Standards (HSFIs). Croatian Financial Reporting Standards are defined as accounting principles and rules of recognition, measurement and classification of business events and the preparation and presentation of financial statements issued by the Financial Reporting Standards Board. HSFI is intended for micro, small and medium-sized enterprises, while IFRSs (International Financial Reporting Standards) are dealt with by large entrepreneurs and entities of public interest.

The financial reporting framework for small and medium-sized enterprises consists of accounting assumptions, accounting principles, accounting standards and accounting policies. From day to day, more and more accountancy information is gained, which make an unavoidable information base on business performance, cash flows and financial position of the company. Timely and timely compilation and understanding of the annual financial statements provides an insight into the real financial situation of the company. The risk faced by all companies, regardless of their size, is fraud that has become a serious business, state and investor problem. And although financial reporting manipulations have a long history, every newly-discovered case still provokes public surprise.

Key words: enterprise, financial statements, Croatian financial reporting standards, fraud, forensic accounting

SADRŽAJ

1. Uvod **1**

2. Pojam, uloga i značaj malih i srednje velikih poduzeća **2**

2.1. Obilježja malih i srednje velikih poduzeća u RH 2

2.2. Pravni oblici malih i srednje velikih poduzeća u RH 6

2.3. Prednosti i ograničenja poslovanja malih i srednje velikih poduzeća u RH 7

3. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja **11**

3.1. Računovodstvena načela, standardi i politike 12

3.2. Osnovne računovodstvene kategorije 13

3.3. Financijski izvještaji kao izvor informacija za ostvarivanje ciljeva 14

3.3.1. Bilanca 15

3.3.2. Račun dobiti i gubitka 16

3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti 18

3.3.4. Izvještaj o novčanim tokovima 19

3.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala 21

3.3.6. Bilješke uz financijske izvještaje 23

4. Osnovna obilježja financijskih izvještaja **25**

4. 1. Temeljni ciljevi financijskog izvještavanja 25

4. 2. Korisnici financijskih izvještaja 26

4. 2. 1. Interni korisnici 26

4. 2. 2. Eksterni korisnici 27

5. Manipulacije financijskim izvještajima **32**

5.1. Definiranje prijevare i povijest manipulacije financijskim izvještajima 32

5.2. Razlike između eksterne revizije i forenzične revizije 35

5.3. Pojam i razlozi manipuliranja financijskim izvještajima 37
5.4. Načini manipuliranja financijskim izvještajima 39
5.5. Kategorije profesionalnih prijevara u financijskim izvještajima 41
5.6. Pojedini slučajevi prijevare uz korištenje kreativnog računovodstva 44
6. Zaključak 46
LITERATURA: 49
Popis tablica: 53
Popis slika: 53
Popis grafikona: 53
Popis prikaza: 53

1. Uvod

U današnje vrijeme, mala i srednja poduzeća okosnica su gospodarstva Hrvatske. Posljednja istraživanja iz 2017. godine pokazuju kako mikro, mala i srednja poduzeća čine 99,7% gospodarstva Hrvatske. Najčešći razlog pokretanja ovakve vrste poduzeća uzrokovala je upravo visoka stopa nezaposlenosti te je većina poduzetnika pokrenula svoj posao upravo iz nužde. Danas mala i srednja poduzeća zapošljavaju 73,2% građana Republike Hrvatske.Osim što generiraju zapošljavanje, mala i srednja poduzeća pridonose povećanju proizvodnje, čine većinski dio izvoza Republike Hrvatske, pokretači su inovacija te pridonose konkurentnosti gospodarstva.

Cilj diplomskog rada je predstaviti, analizirati i protumačiti pojam, ulogu i značaj malih i srednje velikih poduzeća u Republici Hrvatskoj. Diplomski rad podijeljen je u šest cjelina. U uvodnom dijelu rada čitatelju će se pokušati približiti analizirani sadržaj, ciljevi i metodologija rada te načinom analize teme. U drugom dijelu definirat će se pojam, uloga i značaj malih i srednje velikih poduzeća te će se navesti njihovi pravni oblici, prednosti i nedostaci. U trećem dijelu teorijski će se analizirati Hrvatski standardi financijskog izvještavanja uz sustavno prikazivanje financijskog izvještavanja u Republici Hrvatskoj.

U četvrtkom i petom dijelu rada razrādit će se teorijska osnova financijskih izvještaja uz navođenje razloga manipuliranja financijskim izvještajima. Definirat će se pojam prijevare u financijskim izvještajima, pobliže objasniti pojam forenzičnog računovodstva kao i različitosti između spomenutog i eksterne revizije te će se navesti načini i kategorije manipulacije financijskim izvještajima. Također, teorijski dio ovog rada koristit će se za objašnjavanje primjene Hrvatskih standarda financijskih izvještavanja na malim i srednje velikim poduzećima.

U posljednjem dijelu diplomskog rada će se uz pomoć teorijskog i empirijskog istraživanja donijeti zaključak.

Tijekom rada koristit će se razne znanstvene metode poput metode deskripcije, deduktivne i komparativne metode, statističke metode, metoda kompilacije i klasifikacije i druge, koje će doprinijeti zaključku.

2. Pojam, uloga i značaj malih i srednje velikih poduzeća

Značaj malih i srednjih poduzeća u RH ogleda se upravo u tome što su najveći generatori zapošljavanja. Godišnje analize Cepora, za stanja u sektoru malih i srednjih poduzeća, ukazuju na najveću stopu zapošljavanja upravo u malim i srednjim poduzećima, visok udio u ukupnom prihodu te ukupnom izvozu RH. Bez obzira na doprinos malih i srednjih poduzeća u razvoju gospodarstva RH, Cepor u svom najnovijem izvješću iz 2016. godine navodi kako poduzetnička aktivnost Hrvatske mjerena TEA pokazateljem neznatno zaostaje za prosjekom EU zemalja, ali zato značajno zaostaje za prosjekom zemalja čija su gospodarstva temeljena na efikasnosti.

2.1. Obilježja malih i srednje velikih poduzeća u RH

Pojam poduzeća danas se često pogrešno koristi kao istoznačnica za pravnu osobu odnosno trgovačko društvo. Poduzeće je zapravo sredstvo za djelovanje trgovačkog društva, to jest, ono na neki način „pripada" trgovačkom društvu. Napuštanjem društvenog vlasništva i donošenjem Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine, ono je prestalo biti pravna osoba i uveden je taj, bitno drugačiji pojam poduzeća[1]. Pojam poduzeća u u Republici Hrvatskoj nije definiran zakonom, iznimka se pojavljuje jedino u Zakonu o porezu na dodanu vrijednost gdje se poduzeće definira kao gospodarska ili druga djelatnost poduzetnika.

Prema članku 5. Zakona o računovodstvu (NN 78/2015) mikro poduzetnici su oni koji ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

- ukupna aktiva 2.600.000,00 kuna

- prihod 5.200.000,00 kuna

- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine - 10 radnika.

Sukladno tome, istoimeni zakon smatra mali poduzetnike onima koji nisu mikro poduzetnici i ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

– ukupna aktiva 30.000.000,00 kuna

[1] IUS-INFO (http://www.iusinfo.hr/DailyContent/Topical.aspx?id=19205, pristupljeno 28.03.2019)

– prihod 60.000.000,00 kuna

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 50 radnika.

Također, članak 5. Zakona o računovodstvu (NN 78/2015) definira srednje poduzetnike kao one koji nisu ni mikro ni mali poduzetnici i ne prelaze granične pokazatelje u dva od sljedeća tri uvjeta:

– ukupna aktiva 150.000.000,00 kuna

– prihod 300.000.000,00 kuna

– prosječan broj radnika tijekom poslovne godine – 250 radnika.

Prema najnovijim istraživanjima Centra za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetnika (CEPOR) doznaje se kako udio malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj u 2017. godini iznosi 99,7%, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja porast od 4,9% promatrajući mikro i mala poduzeća te 3,9% promatrajući srednje velika poduzeća.

Tablica 1. Struktura poduzeća s obzirom na veličinu u razdoblju od 2013. do 2017. godine

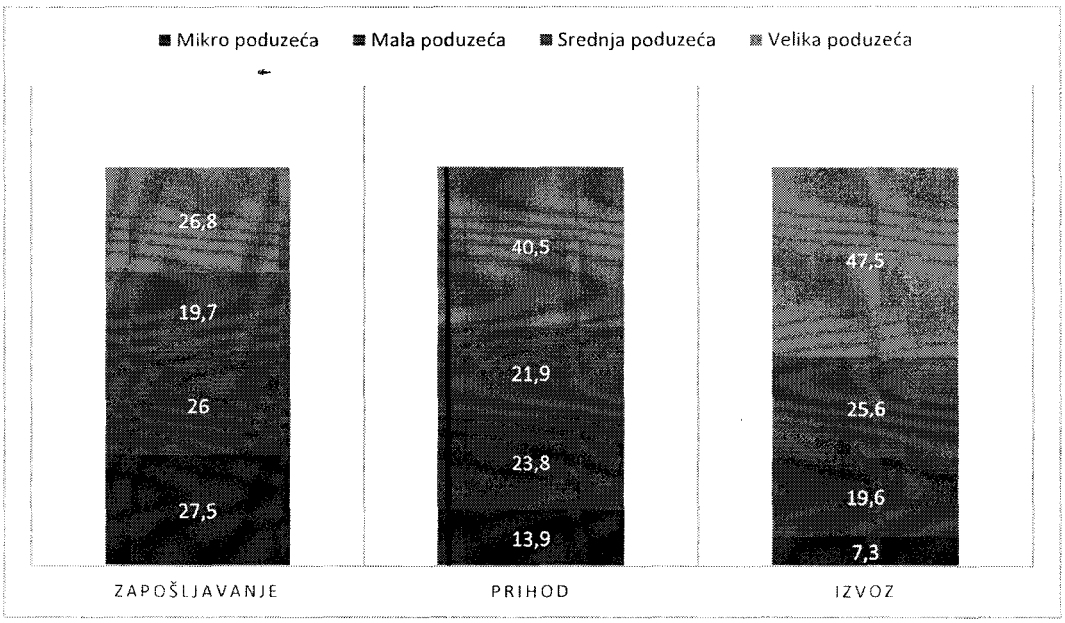
	2013		*2014*		*2015*		*2016*		*2017*	
	Broj entiteta	%	Broj entiteta	%	Broj entiteta	%	Broj entiteta	%	Broj entiteta	%
Mala i srednje velika poduzeća	100,810	99,7	104,116	99,7	106,221	99,7	114,156	99,07	119,752	99,7
Mikro i mala poduzeća	99,573		102,895		105,029		112,809		118,352	
Srednja poduzeća	1,268		1,221		1,192		1,347		1,400	
Velika poduzeća	350	0,3	354	0,3	348	0,3	327	0,3	329	0,3
Ukupno	**101,1691**	**100**	**104,470**	**100**	**106,569**	**100**	**114,483**	**100**	**120,081**	**100**

Izvor: vlastita izrada autora temeljem podataka "Analiza financijskih rezultata poduzetnika u Hrvatskoj u razdoblju 2013. - 2017.", FINA, 2018.

U grafikonu 1. može se primjetiti kako mikro, mala i srednja poduzeća zapošljavaju 73,2% zaposlenika u Republici Hrvatskoj. Prema prikupljenim i obrađenim Fininim podacima u Analizi financijskih rezultata poduzetnika u Hrvatskoj u razdoblju 2013.-2017. godine (2018), broj zaposlenih u mikro poduzećima u 2017. godini povećao se za 4,3% u odnosu na prethodnu godinu, u malim poduzećima za 3,1% te u srednjim poduzećima za 5%, dok se u velikim poduzećima broj zaposlenih u odnosu na 2016. godinu povećao za samo 2,3%.

Također, grafikon 1. prikazuje većinski udio mikro, malih i srednjih poduzeća u generiranom prihodu od 59,6%, dok su velika poduzeća generirala 40,5% prihoda poduzeća Republike Hrvatske. Vrijednost izvoza kod mikro, malih i srednjih poduzeća čini 52,5% ukupnog izvoza poduzeća Republike Hrvatske, dok je udio velikih poduzeća 47,5% u ukupnom izvozu.

Grafikon 1. Ukupna zaposlenost, prihodi i izvoz prema veličini poduzeća u 2017. godini

Izvor: vlastita izrada autora temeljem podataka „CEPOR - Small and Medium Enterprises Report Croatia – 2018"

2.2. Pravni oblici malih i srednje velikih poduzeća u RH

U ekonomskoj teoriji definirana je podjela poduzeća na mala, srednja i velika. Govoreći o poduzećima općenito, ona mogu biti organizirana u svim oblicima počevši od obrta, trgovca pojedinca, društva s ograničenom odgovornošću pa sve do dioničkog društva. Međutim, kada je riječ o malim i srednje velikim poduzećima, Ruškić (2017:7) kao najćešće oblike organiziranja navode:

1) Obrt,
2) Društvo s ograničenom odgovornošću i
3) Dioničko društvo.
4) Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću

Zakon o obrtu (NN 143/13) definira obrt kao samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dohotka ili dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Iznimno od prethodno navedenoga, obrt obavlja i pravna osoba koja obavlja gospodarsku djelatnost ako izvodi praktičnu nastavu i vježbe naukovanja. Dopuštena je svaka gospodarska djelatnost koja nije zakonom zabranjena.

Obrti mogu biti:

1) Slobodni obrti – obrti za čije je otvaranje potrebno ispuniti opće uvjete, odnosno ne traži se propisana stručna sprema.
2) Vezani obrti – obrti za čije je otvaranje osim općih uvjeta potrebno imati položen ispit o stručnoj osposobljenosti, odgovarajuća srednja stručna sprema ili majstorski ispit.
3) Povlašteni obrti – obrti čije je obavljanje uvjetovano povlasticama koje izdaje nadležno ministarstvo. (Zakon o obrtu, NN 143/13)

Zakon o trgovačkim društvima (NN 118/03) u članku 385. definira društvo s ograničenom odgovornošću kao trgovačko društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unose uloge u unaprijed dogovoreni temeljni kapital. Ulozi ne moraju biti jednaki. Osnivač može kod osnivanja društva preuzeti više poslovnih udjela. Ukupan iznos svih uloga mora odgovarati

iznosu temeljnog kapitala društva. Poslovni udjeli se ne mogu izraziti u vrijednosnim papirima. (Zakon o trgovačkim društvima, NN 118/03, članak 385)

Društvo s ograničenom odgovornošću broji razne prednosti u odnosu a obrt, no isto tako složeniju računovodstvenu i poreznu politiku koju poslovni subjekti moraju primjenjivati.

Zakon o trgovačkim društvima (NN 118/03) definira dioničko društvo kao trgovačko društvo u kojemu članovi (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnome kapitalu podijeljenom na dionice. Navodi se i kako dioničko društvo može imati i samo jednog dioničara, te da dioničari ne odgovaraju za obveze društva.

Izmjene Zakona o trgovačkim društvima i dopune Zakona o sudskom registru stupile su na snagu 20. travnja 2019. godine u kojima stoji da će se jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću moći osnivati na daljinu. Zakon o izmjenama i dopunama zakona o trgovačkim društvima (NN 40/2019) u članku 397.a navodi kako se društvo s ograničenom odgovornošću može se osnovati na daljinu putem internetske stranice sustava sudskog registra uz korištenje autentifikacijskog sustava koji jamči značajnu, odnosno visoku sigurnost u pogledu identiteta i istovjetnosti osobe koja pristupa sustavu sudskog registra. Tako se može osnovati i jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću. Broj djelatnosti jednostavnog društva s ograničenom odgovornošću nije definiran Zakonom o trgovačkim društvima.

Mali i srednji poduzetnici su kao fizičke osobe obveznici poreza na dohodak te kao pravne osobe obveznici poreza na dobit. Ukoliko je poduzetnik kao fizička osoba u prethodnom poreznom razdoblju ostvario ukupni primitak veći od 3.000.000,00 kuna obavezno prelazi na sustav plaćanja poreza na dobit i vođenja dvojnog knjigovodstva.

2.3. Prednosti i ograničenja poslovanja malih i srednje velikih poduzeća u RH

U današnje vrijeme, kada smo svakodnevno suočeni s dinamičnim promjenama koje se događaju u ekonomiji i gospodarstvu, a samim time i u poslovnim subjektima, mala i srednje velika poduzeća sve više dobivaju na značaju. Mala i srednje velika poduzeća sa sobom nose brojne prednosti kao što su visoka stopa zapošljavanja, velik udio u ukupnom izvozu RH,

samozapošljavanje i slično, no isto tako sa sobom nose i brojne nedostatke kao što su poteškoće u pribavljanju financijskih sredstava, likvidnost i slično.

Prema Kolaković (2006:85) prednosti poslovanja malih i srednje velikih poduzeća:

- Neovisnost
- Samozapošljavanje
- Fleksibilnost
- Mali i srednji poduzetnici poznaju svoje klijente na dubljem nivou
- Brža reakcija na probleme klijenata u odnosu na velika poduzeća
- Visoka stopa zapošljavanja u malim i srednje velikim poduzećima
- Jednostavnije praćenje i kontroliranje malog poslovanja
- Izazov.

Kada govorimo o neovisnosti kao prednosti poslovanja malih i srednje velikih poduzeća podrazumjevamo da poduzetnik koji samostalno pokreće malo poduzeće nakon toga djeluje u potpunosti neovisno. Neovisnost osim visokog stupnja samostalnosti sa sobom također nosi i veliku odgovornost prilikom upravljanja poduzećem, budući da poduzetnik preuzima tu odgovornost.

Također, kao prednost poslovanja manjih poduzeća navodi se i samozapošljavanje budući da većina malih i srednjih poduzetnika otvara svoje poduzeće upravo iz nužde i nedostatka njemu adekvatnih poslova na tržištu rada.

Manji poduzetnici rijetko posluju po principu „uzmi ili ostavi". Upravo ovdje leži prednost fleksibilnosti poslovanja malih i srednje velikih poduzeća. Manji će poduzetnik često ponuditi kupcu mogućnost dorade i izmjene na već ponuđenom proizvodu ukoliko kupac izrazi potrebu za tim. To im omogućava da upoznaju svoje kupce na dubljem nivou što proizlazi iz svakodnevne komunikacije i slušanja potreba svojih klijenata.

Osim što im je velika prednost samozapošljavanje i sigurnost posla, mikro, mala i srednje velika poduzeća zapošljavaju 73,2% u ukupnom broju zaposlenika u Republici Hrvatskoj.

Govoreći o izazovu kao prednosti poslovanja malih i srednje velikih poduzeća može se sumirati sve prethodno navedeno te zaključiti kako sve gore navedene prednosti, kao što su neovisnost,

samostalnost, fleksibilnost i slično, sa sobom nose veliku odgovornost upravljanja poduzećem te bi poduzetnik trebao biti svjestan rizika i mogućnosti neuspjeha koje sa sobom nosi poslovanje malog poduzeća i shvatiti kako je sam odgovoran za svoj uspjet te isto tako i neuspjeh.

Pored brojnih prednosti koje su lako uočljive, Ruškić (2017:11) mavodi određene nedostatke poslovanja malih i srednje velikih poduzeća, kao što su:

- Veća odgovornost
- Rizik propasti poduzeća
- Podložnost fluktuacijama na tržištu
- Ovisnost o konkurenciji
- Financijska slabost
- Nedostatak stručnosti i znanja
- Nerazvijena pravna regulativa.

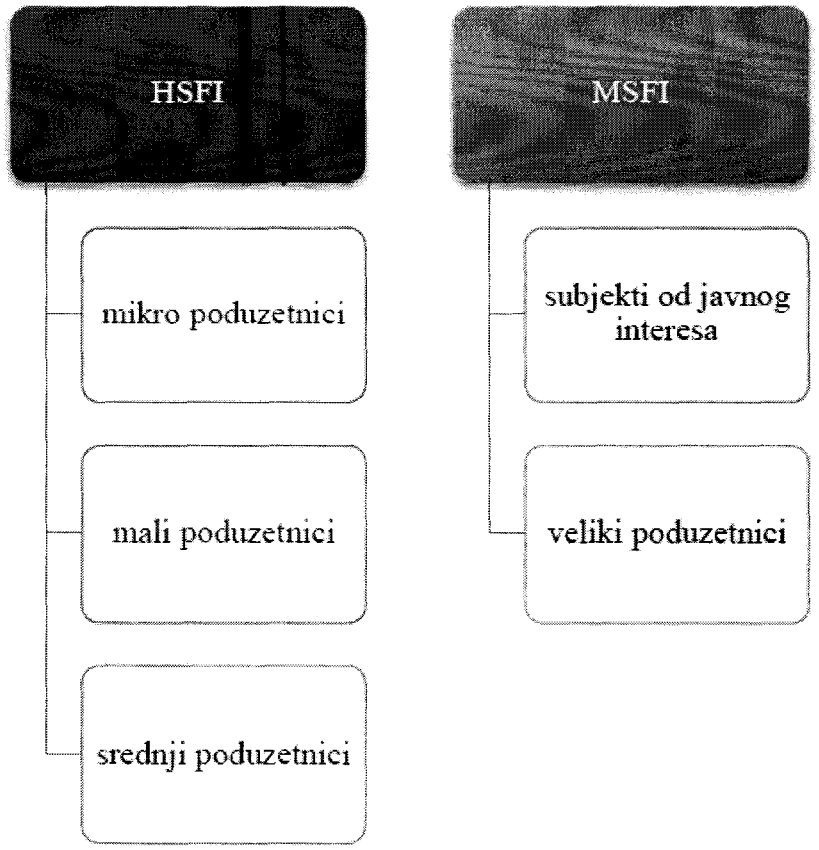
Manji poduzetnik je u svom poduzeću istovremeno menadžer, djelatnik, prodajni savjetnik, knjigovođa i slično te je u potpunosti sam odgovoran za svoj financijski rezultat. Poduzetnik je obvezan sam donositi velike odluke koje ne moraju uvijek biti učinkovite i profitabilne. Također, uvijek je prisutan rizik od propasti poduzeća zbog ograničenosti financijskih i kapitalnih resursa manjih poduzetnika. Broj pogrešnih odluka u malom poduzeću uvijek je poželjno svesti na minimum, jer osim prethodno navedenih razloga, na uspjeh poduzeća uvelike utječu kriza, recesija te gospodarsko stanje u državi.

U nedostatke poslovanja malih i srednje velikih poduzeća također svrstavamo i podložnost fluktuacijama na tržištu, jer se manja poduzeća teže nose sa sezonskim i drugim oscilacijama u poslovanju. Također, bez obzira na početni uspjeh poduzeća, pojava konkurencije u neposrednoj blizini može preko noći narušiti uspjeh poduzeća.

3. Hrvatski standardi financijskog izvještavanja

Važeći Zakon o računovodstvu (NN 78/2015), u stavku 5. dijeli standarde financijskog izvještavanja na Hrvatske standarde financijskog izvještavanja – HSFI i Međunarodne standarde financijskog izvještavanja – MSFI. U članku 16. istoimenog zakona, Hrvatski standardi financijskog izvještavanja definiraju se kao *računovodstvena načela i pravila priznavanja, mjerenja i klasifikacije poslovnih događaja te sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja koje donosi Odbor za standarde financijskog izvještavanja.*

U skladu s odredbama ovog Zakona, mali i srednji poduzetnici dužni su primjenjivati Hrvatske standarde financijskog izvještavanja – HSFI.

Slika 1. Primjena standarda financijskog izvještavanja

Izvor: Merčep, T. (2016)

Slika 1. prikazuje primjenu standarda financijskog izvještavanja. Može se vidjeti kako HSFI primjenjuju mikro, mali i srednji poduzetnici, dok MSFI primjenjuju veliki poduzetnici.

3.1. Računovodstvena načela, standardi i politike

Okvir financijskog izvještavanja čine:

1) Računovodstvene pretpostavke,
2) Računovodstvena načela,
3) Računovodstveni standardi i
4) Računovodstvene politike. Gulin, D., Spajić, F., Spremić, I., Tadijančević, S., Vašiček, V., Žager, K., & Žager, L. (2003:35-47).

Računovodstvena načela temelj su računovodstvenih standarda. Ona određuju koncepciju i osnovne karakteristike računovodstva. Alpha Capitalis definiraju računovodstvena načela kao skup pravila i smjernica koje društva trebaju slijediti prilikom izvještavanja o financijskim podacima. Računovodstvena načela razlikuju se od države do države. U Hrvatskoj se primjenjuje: MSFI - Međunarodne standarde financijskog izvještavanja, MRS – Međunarodne računovodstvene standarde i HSFI – Hrvatske standarde financijskog izvještavanja.

Ova temeljna pravila u prezentiranju financijskh informacija prema US GAAP dijelimo na:

- Načelo troška nabave (nabavne vrijednosti)
- Načelo objektivnosti
- Načelo realizacije (stjecanja prihoda)
- Načelo sučeljavanja prihoda i rashoda
- Načelo materijalnosti (značajnosti)
- Načelo potpunosti
- Načelo dosljednosti (konzistentnosti)
- Načelo opreznosti (razboritosti).

Mala i srednje velika poduzeća u Republici Hrvatskoj posluju prema HSFI koji kao opća načela financijskog izvještavanja navodi:

- Neograničenost vremenskog poslovanja
- Nedostatak događaja
- Značajnost i sažimanje
- Dosljednost (materijalnost)
- Usporedivost
- Opreznost
- Prijeboj
- Bilančni kontinuitet – početna bilanca
- Odvojeno mjerenje stavki.

3.2. Osnovne računovodstvene kategorije

Temeljnim računovodstvenim kategorijama smatramo:

- **Imovina** - *resurs kojeg kontrolira poduzetnik kao rezultat prošlih događaja i od kojeg se očekuje priljev budućih ekonomskih koristi kod poduzetnika*
- **Obveze** - *dužnost ili odgovornost da se postupi ili nešto izvrši na određeni način*
- **Kapital** - *vlastiti izvor financiranja imovine poduzetnika i predstavlja ostatak imovine nakon podmirivanja obveza*
- **Prihodi** - *povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja imovine ili smanjenja obveza što ima za posljedicu povećanje kapitala, osim onog u svezi s uplatom od strane sudionika u kapitalu*
- **Rashodi** - *smanjenje ekonomske koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili smanjenja imovine ili stvaranja obveza što ima za posljedicu smanjenje kapitala, osim ovog u svezi s raspodjelom sudionicima u kapitalu*
- **Financijski rezultat (dobit/gubitak)** - *Dobit predstavlja povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja dok gubici predstavljaju smanjenje ekonomke koristi*

tijekom obračunskog razdoblja. (Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, NN 86/2015)

Prethodno je spomenuto kako HSFI regulira sastavljanje, prezentiranje i objavljivanje financijskih izvještaja za mikro, male i srednje poduzetnike koji ostvaruju dobit ili gubitak. Propisivanje osnove za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja, osnovna je svrha HSFI-a. Cilj HSFI-a je da financijski izvještaji mikro, malih i srednjih poduzetnika koji su temeljeni na standardima izvještavanja pruže informacije o: imovini, kapitalu, obvezama, prihodima, rashodima, dobiti ili gubitku, promjenama o kapitalu i novčanom tijeku.

Kramar i Abičić u svom radu o osnovnim računovodstvenim kategorijama iz 2018. navode opća načela koja je potrebno primijeniti kod sastavljanja i prezentiranja financijskih izvještaja opće namjene za mikro, male i srednje poduzetnike:

1) Neograničenost vremena poslovanja,
2) Nastanak događaja i
3) Značajnost i sažimanje.

3.3. Financijski izvještaji kao izvor informacija za ostvarivanje ciljeva

Svako poduzeće dužno je sastaviti godišnje financijske izvještaje kako bi korisniku pružilo uvid u financijsko stanje poduzeća. „Financijski izvještaji moraju realno prikazati financijski položaj i uspješnost društva te novčane tokove u skladu s definicijama i kriterijima priznavanja imovine, obveza, prihoda i rashoda" Broz Tominac, i dr., (2015:72). Za što sigurniji i uspješniji rast poduzeća potrebna je kvalitetna informacijska podloga. Nezaobilaznu informacijsku podlogu o uspješnosti poslovanja, novčanim tokovima te financijskom položaju poduzeća čine upravo godišnji financijski izvještaji koji su ogledalo poslovanja svakog poduzeća.

Prema članku 19. Zakona o računovodstvu (NN 78/2015) , godišnje financijske izvještaje čine:
– izvještaj o financijskom položaju (bilanca)

– račun dobiti i gubitka

– izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

– izvještaj o novčanim tokovima

– izvještaj o promjenama kapitala

– bilješke uz financijske izvještaje.

3.3.1. Bilanca

Prema Dečman (2008:448) bilanca je temeljni financijski izvještaj koji prikazuje stanje imovine, obveza i kapitala na određeni dan. Bilanca se sastoji od aktive (imovine) na lijevoj strani, te pasive (kapitala i obveza) na desnoj strani. Aktiva i pasiva uvijek moraju biti u ravnoteži. Bolfek, Stanić i Tokić (2011:78) tvrde kako se u Republici Hrvatskoj aktiva razvrstava po načelu rastuće likvidnosti, a pasiva po načelu rastuće dospjelosti. Dečman (2008:448) povezanosti osnovnih elemenata bilance prikazuje temeljnom bilančnom jednadžbom:

Imovina = kapital + obveze → aktiva = pasiva.

AKTIVA	PASIVA
A. POTRAŽIVANJE ZA UPISANI, NEUPLAĆENI KAPITAL	A. KAPITAL I PRIČUVE
B. DUGOTRAJNA IMOVINA	1. Upisani temeljni kapital
1. Nematerijalna imovina	2. Upisani, a neuplaćeni temeljni kapital
2. Materijalna imovina	3. Premija na emitirane dionice
3. Dugotrajna financijska imovina	4. Pričuve (zakonske, statutarne i ostale)
4. Dugotrajna potraživanja	5. Zadržana dobit (preneseni gubitak)
C. KRATKOTRAJNA IMOVINA	6. Dobit ili gubitak tekuće godine
1. Zalihe	B. DUGOROČNA REZERVIRANJA
2. Kratkotrajna potraživanja	C. DUGOROČNE OBVEZE
3. Kratkotrajna financijska imovina	D. KRATKOROČNE OBVEZE
4. Novčana sredstva	E. PASIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA
D. AKTIVNA VREMENSKA RAZGRANIČENJA	F. UKUPNO PASIVA
E. UKUPNO AKTIVA	E. IZVANBILANČANI ZAPISI
F. IZVANBILANČANI ZAPISI	

Slika 2. Bilančna struktura

Izvor: Merčep, T. (2016). prema: Volarević, H. i Varović, M. (2013:132)

Slika 2. prikazuje bilančnu strukturu te elemente aktive i pasive. U aktivi prema pojavnom obliku razlikuju se dvije vrste imovine: materijalnu i nematerijalnu, dok ju prema vremenu transformacije u novčani oblik dijelimo na: kratkotrajnu i dugotrajnu.

S druge strane, u pasivi se razlikuju dvije vrste obveza prema vremenu dospjeća: kratkoročne i dugoročne obveze. Kratkoročne obveze imaju dospjeće do godine dana, dok dugoročne obveze imaju dospjeće dulje od jedne godine.

Žager (2008.) razlikuje se više vrsta bilanci:

- Početna bilanca,
- Zaključna bilanca,
- Pokusna bilanca,
- Konsolidirana bilanca,
- Zbrojna bilanca,
- Diobena i fuzijska bilanca,
- Sanacijska bilanca i
- Likvidacijska bilanca.

3.3.2. Račun dobiti i gubitka

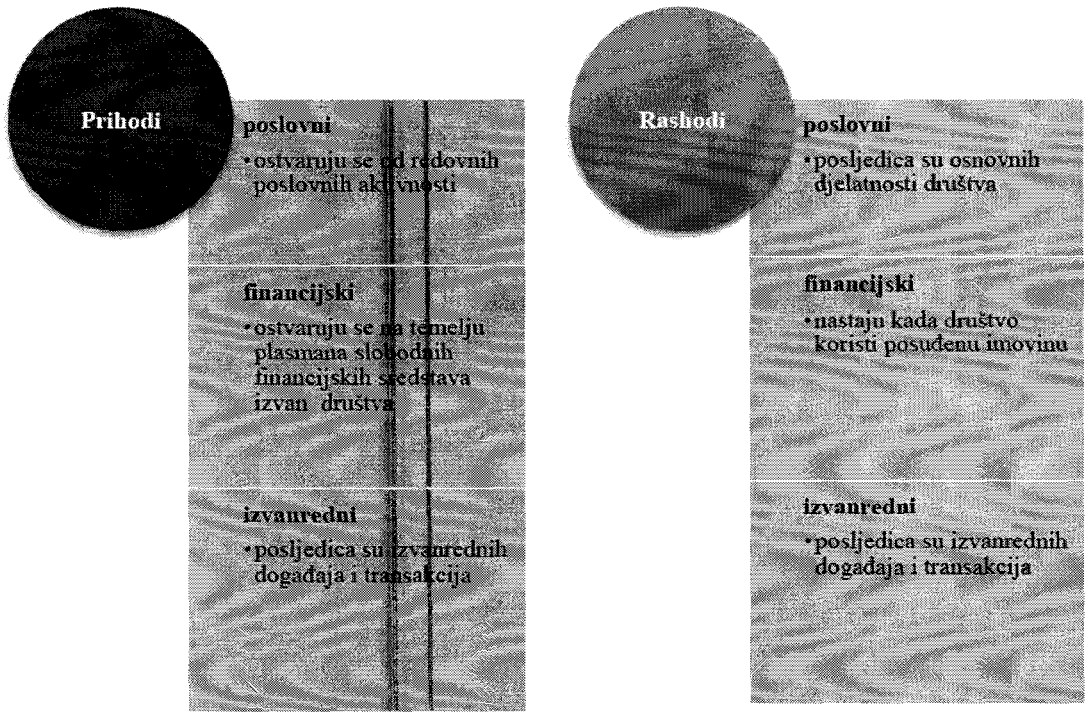
Odluka o objavljivanju Hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (NN 86/2015) definira račun dobiti i gubitka kao prikaz prihoda i rashoda te dobiti ili gubitka ostvarenih u određenom obračunskom razdoblju. *Prema* istoimenoj *važećoj odluci*, prihod je povećanje ekonomskih koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja imovine ili smanjenja obveza, dok je rashod smanjenje ekonomskih koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku smanjenja imovine ili stvaranja obveza što za posljedicu ima smanjenje kapitala, osim onog u svezi s raspodjelom sudionicima u kapitalu..

Sastavni elementi računa dobiti i gubitka su:

a) Prihodi
b) Rashodi

c) Dobit ili gubitak. Žager i Žager (1999:44)

Osnovna poveznica bilance i računa dobiti i gubitka je financijski rezultat koji se utvrđuje na kraju obračunskog razdoblja sučeljavanjem prihoda i rashoda. *„Prihodi su mjera povećanja ekonomske koristi i za posljedicu imaju povećanje imovine ili smanjenje obveza, a rashodi su mjera smanjenja ekonomske koristi (kapitala), koja se očituje kroz smanjenje imovine ili povećanje obveza"* Vujević (2006:40). Slika **3.** prikazuje podjelu prihoda i rashoda na poslovne, financijske i izvanredne.

Slika 3. Podjela prihoda i rashoda

Izvor: Merčep, T. (2016). prema: Volarević, H. i Varović, M. (2013)

Slika 3. prikazuje podjelu prihoda i rashoda na poslovne, financijske i izvanredne prihode, te poslovne, financijske i izvanredne rashode.

3.3.3. Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti

Izvještaj o ostaloj sveobuhvatnoj dobiti odnosi se na moguće prihode ili rashode koji su izvan kontrole menadžmenta.

„Izvještaj o sveobuhvatnoj dobiti prikazuje se kao dva odvojena izvještaja:

a) račun dobiti i gubitka uz raščlanjivanje troškova po prirodnim vrstama i rashoda po funkciji,

b) *ostala sveobuhvatna dobit, koju sastavljaju društva kod kojih se javljaju pozicije sveobuhvatne dobiti.*" Bakran, Gulin i Milčić (2014:14).

Prema Perčević (2009.) ostali dijelovi sveobuhvatne dobiti mogu biti:

a) promjene revalorizacijskih rezervi na temelju svođenja dugotrajne materijalne i nematerijalne imovine na fer vrijednost,
b) dobici i gubici iz prevođenja financijskih izvještaja koji se odnose na inozemno poslovanje,
c) dobici i gubici od naknadnog mjerenja financijske imovine raspoložive za prodaju,
d) učinkoviti dio dobitaka i gubitaka od instrumenata zaštiti u zaštiti novčanog toka,
e) aktuarski dobici ili gubici povezani s planovima definiranih primanja prema MRS 19.

Također, prema izvještaju Nava banke d.d. iz 2016. u izvještaju o sveobuhvatnoj dobiti mogu se naći informacije o:

- (neto) prihodima od kamata,
- (neto) prihodima i rashodima od kamata i provizija,
- Prihodima iz financijskog poslovanja,
- Neto rashodima od tečajnih razlika,
- Ostalim prihodima i ostalim rashodima,
- Dobiti (gubitku) prije oporezivanja i dobiti (gubitku) tekuće godine,
- Zaradi po dionici,
- Ostaloj sveobuhvatnoj dobiti (gubitku).

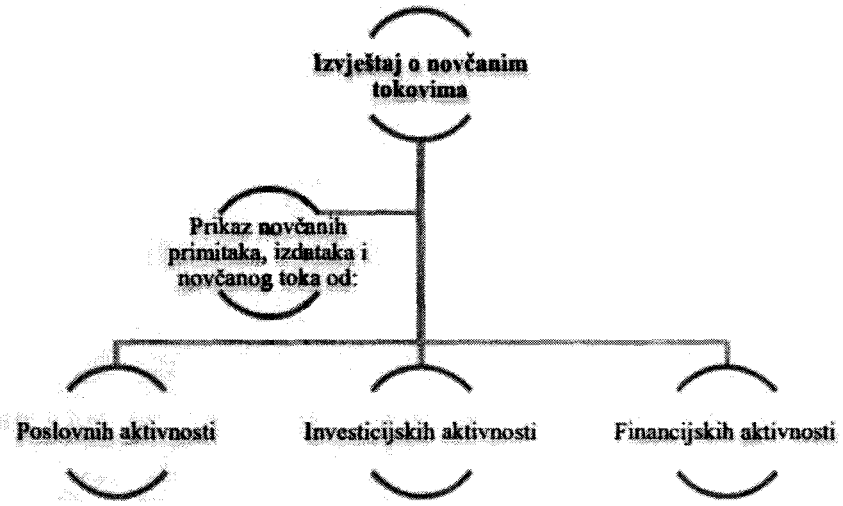
3.3.4. Izvještaj o novčanim tokovima

Izvještaj o novčanim tokovima u stručnoj literaturi definira se kao priljev i odljev novca i novčanih ekvivalenata, gdje se pod pojmom novca podrazumjeva novac u blagajni i depoziti po viđenju. Novčani ekvivalenti predstavljaju kratkotrajna, visoko likvidna ulaganja koja se mogu brzo konvertirati u poznate iznose novca i podložna su beznačajnom riziku promjena vrijednosti.

Milčić (2017:26) izvještaj o novčanom toku definira kao financijski izvještaj koji je proizašao iz potrebe menadžmenta trgovačkog društva i financijskih institucija za dodatnim informacijama za potrebe odlučivanja.

Također, prema Bakran, Gulin, Hladika i Milčić (2017:10) navodi se sistematizacija koristi koje unutarnjim i vanjskim korisnicima pruža izvještaj o novčanim tokovima:

a) Procjena sposobnosti poduzeća da ostvari budući čisti novčani tok
b) Da omogući ocjenu sposobnosti poduzeća da ispuno svoje obveze vjerovnicima, isplati dividende te da se ocijene potrebe poduzeća za vanjskim financiranjem
c) Da se omogući ocjena uzroka zbog kojih se razlikuje neto dobit od čistog novčanog toka te da omogući povezivanje novčanih primitaka i novčanih izdataka
d) Da se omogući procjena učinaka novčanog toka raznih nenovčanih investicijskih i financijskih aktivnosti tijekom razdoblja za financijski položaj poduzeća

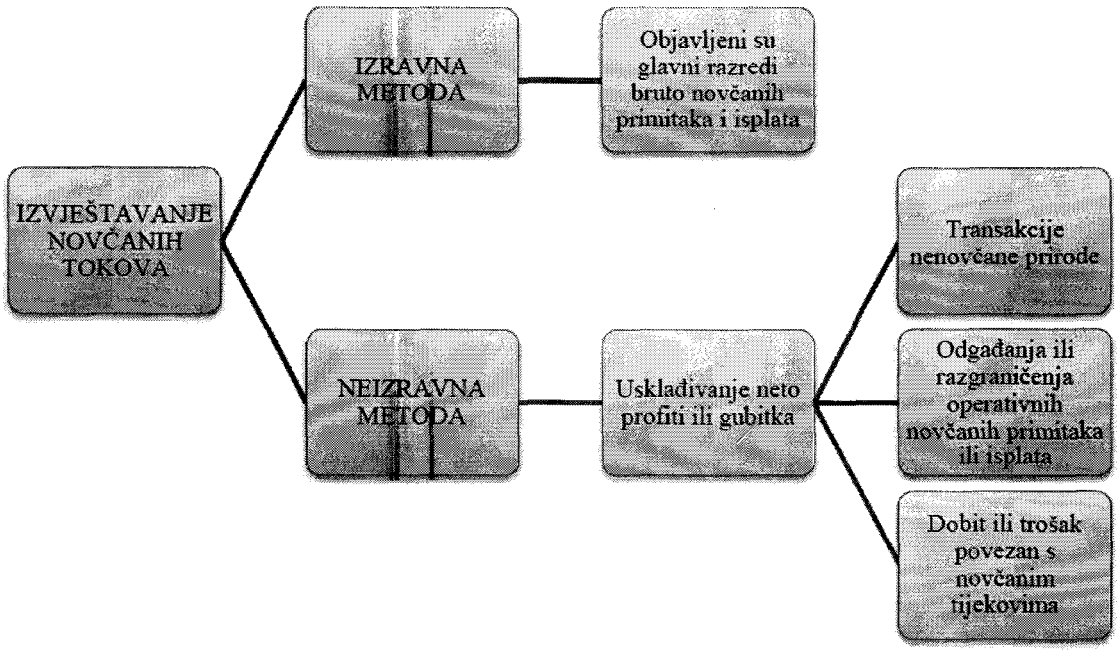

Slika 4. Izvještaj o novčanim tokovima

Izvor: Perčević, H. „Izvještaj o novčanim tokovima". Ekonomski fakultet Zagreb. http://web.efzg.hr/

Slika 4. prikazuje podjelu izvještaja o novčanim tokovima. Prikaz novčanih primitaka i izdataka novčanog toka može se podijeliti na primitak/izdatak od:

a) Poslovnih aktivnosti,
b) Investicijskih aktivnosti i
c) Financijskih aktivnosti.

Slika 5. Metode izvještavanja novčanih tokova

Izvor: Alexander, D. & Nobes, C. (2010:53)

Slika 5. prikazuje metode izvještavanja novčanih tokova koje se dijele na izravnu i neizravnu metodu. U izravnoj metodi objavljeni su glavni razredi bruto novčanih primitaka i isplata. Neizravnoj (indirektna) metoda obuhvaća usklađivanje neto dobiti ili gubitka za:

a) Transakcije nenovčane prirode,
b) Odgađanja ili razgraničenja operativnih novčanih primitaka ili isplata,
c) Dobit ili trošak povezan s novčanim tijekovima.

3.3.5. Izvještaj o promjenama kapitala

Izvještaj o promjenama kapitala također je jedan od osnovnih financijskih izvještaja koji prikazuje promjene kapitala od početka do kraja obračunskog razdoblja a odnosi se na:

- Uloženi kapital,
- Zarađeni kapital i

- Ostalu sveobuhvatnu dobit. (Merčep, 2016.)

Izvještaj o promjenama kapitala prikazuje sva konta koja utječu na konačno stanje kapitala.

„Informacijska vrijednost ovog izvještaja je u prikazu promjena kapitala s naslova uplata vlasnika i zarada od poslovanja, ali i onih promjena koje za posljedicu imaju izravno povećanje/smanjenje vrijednosti kapitala" Dečman (2012:449).

Prema Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja iz 2015. strukturu kapitala čine:

a) Temeljni kapital,
b) Kapitalne rezerve,
c) Revalorizacijske rezerve,
d) Rezerve s osnove promjene fer vrijednosti,
e) Rezerve iz dobiti,
f) Zadržana dobit ili preneseni gubitak,
g) Dobit ili gubitak tekuće godine.

Također, u važećoj Odluci o objavljivanju hrvatskih standarda financijskog izvještavanja (NN 86/2015) navode se pozicije koje izravno uzrokuju promjenu vrijednosti kapitala:

a) revalorizacija dugotrajne nematerijalne i materijalne imovine,
b) rezerve fer vrijednosti financijske imovine koja je raspoloživa za prodaju,
c) dio tekućih i odgođenih poreza,
d) efikasna zaštita novčanog toka,
e) promjene računovodstvenih politika,
f) ispravak značajnih pogrešaka prethodnog razdoblja,
g) tečajna razlika s naslova neto ulaganja u inozemno poslovanje i dr.

3.3.6. Bilješke uz financijske izvještaje

Bilješke uz financijske izvještaje predstavljaju dopunski izvještaj prethodno navedenim i objašnjenim financijskim izvještajima iz razloga što sadrže dodatne informacije koje se ne mogu pronaći u prvobitno definiranim financijskim izvještajima.

Krišto (2016.) navodi kako se u bilješkama se mogu pronaći:

- Metode procjene bilančnih pozicija,
- Prosječan broj zaposlenih,
- Odstupanja od postavljenih metoda, uključujući razloge odstupanja i kvantifikaciju prouzročenih efekata,
- Broj i nominalna vrijednost izdanih dionica po vrstama itd.

U MRS 1 regulirane su stavke od kojih se moraju sastojati bilješke uz financijske izvještaje, te se sukladno tome u bilješkama mogu pronaći sljedeće objave:

a) izjava o usklađenosti s MSFI-jevima,
b) primjenjene računovodstvene politike,
c) informacije koje dopunjuju komponente financijskih izvještaja,
d) nepredviđene obveze,
e) nefinancijske informacije,
f) ciljeve i politike društva koje su povezane s upravljanjem rizicima i dr. Gulin, Bakran i Milčić (2015:14)

Budući da svaki poslovni subjekt ima specifičan način poslovanja, a bilješke uz financijske izvještaje dodatno pojašnjavaju njihovu strukturu, u njima se treba pronaći sljedeće:

- popis svih važnijih računovodstvenih politika,
- stanje, struktura i dinamika dugotrajne imovine,
- način mjerenja i ocjenjivanja dugotrajne imovine,
- obračun amortizacije: metode, osnovnice, stope,
- način iskazivanja dugotrajnih ulaganja: metoda udjela ili metoda troška ulaganja,
- način usklađivanja vrijednosti dugotrajne imovine te način provođenja revalorizacije,

- način procjene vrijednosnih zaliha: metoda obračuna potroška zaliha te iznosi odstupanja ako je obračun proveden po alternativnom ili drugom postupku,
- način obračuna davanja sitnog inventara na uporabu,
- metoda procjene zaliha nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda,
- stanje, struktura i dinamika zaliha te koeficijenti obrtanja,
- stanje, struktura i dinamika potraživanja od kupaca,
- način iskazivanja troškova i rashoda,
- metode obračuna troškova proizvodnje,
- obračun i iznos rezerviranja troškova,
- način procjenjivanja i iskazivanja prihoda,
- način uključivanja odgođenog prihoda,
- raspored dobitka: porez na dobitak, zadržani dobitak i dividenda,
- podaci o najvažnijim vrstama promjena glavnice,
- metoda izvještaja o novčanom toku. Crnković, Martinović, Mesarić (2006:222)

U sljedećim poglavljima ovog diplomskog rada naglasak će se staviti na osnovne karakteristike i korisnike financijskih izvještaja te na razloge i tehnike manipulacije financijskim izvještajima.

4. Osnovna obilježja financijskih izvještaja

Kao što je u prethodnim poglavljima već istaknuto, financijski izvještaji su pokazatelji uspješnosti poslovanja nekog poduzeća. Financijski se izvještaji analiziraju kako bi se procijenio trend, veličina, dinamika i rizičnost budućih gotovinskih tokova određenog poduzeća. Bujan (2014:23) Šlibar (2010:1) u svom radu *Instrumenti i postupci analize financijskog izvještaja* navodi kako se kod financijskih izvještaja naglasak stavlja na pravovremenost informacija, a manje na preciznost zato što zahtjeva više vremena što može rezultirati kašnjenjem informacija.

4. 1. Temeljni ciljevi financijskog izvještavanja

Svrha financijskih izvještaja kao glavnog izvora računovodstvenih informacija je pomoći korisnicima pri ocjeni:

a) Financijskog položaja,
b) Profitabilnosti i
c) Novčanih tokova društva. Kutleša (2016:6)

Sukladno tome, FASB – Financial Accounting Standards Bord; Odbor za standarde financijskog računovodstva kao temeljne ciljeve financijskog izvještavanja navodi:

1) Mora osigurati upotrebljive informacije upotrebljive informacije sadašnjim i potencijalnim kreditorima i investitorima te ostalim korisnicima za donošenje racionalnih odluka, odnosno informacija treba biti razumljiva korisnicima razumljiva korisnicima.
2) mora osigurati informacije koje će pomo ći sadašnjim i potencijalnim kreditorima i investitorima te ostalim korisnicima u procjenjivanju iznosa, vremena i neizvjesnosti budućih primitaka od dividendi, kamata i prodaje. Može se zaključiti kako je potrebno osigurati informacije o novčanim tokovima.

3) mora osigurati informacije o ekonomskim informacije o ekonomskim resursima poduze ća, funkciji tih resursa i na činu uporabe, efektima transakcija i promjeni resursa, potrebama za dodatnim resursima i drugo.

"Cilj je financijskih izvještaja Cilj je financijskih izvještaja da pruže informaciju o financijskom položaju, uspješnosti i promjenama financijskog položaja poduze ća što je korisno širokom krugu korisnika u donošenju ekonomskih odluka. Financijski izvještaji pripremljeni za ovu svrhu udovoljavaju uobičajenim potrebama ve ćine korisnika. Me đutim, financijski izvještaji ne pružaju ne pružaju sve informacije sve informacije koje bi korisnici mogli zatrebati pri donošenju ekonomskih odluka, budu ći da oni uglavnom daju sliku financijskih u daju sliku financijskih u činaka prošlih doga đaja i obično ne pružaju nefinancijske informacije informacije." (Okvir za sastavljanje i prezentiranje financijskih izvještaja MRS-a)

U sljedećem poglavlju ovog diplomskog rada definirat će se interni i eksterni korisnici financijskih izvještaja te navesti njihovi sudionici.

4. 2. Korisnici financijskih izvještaja

Računovodstvene informacije prezentirane u financijskim izvještajima čine sliku poduzeća na temelju koje investitori donose odluke o kupnju, prodaji ili držanju dionica neke tvrtke.

Korisnici financijskih izvještaja dijele se u dvije skupine:

- Interni korisnici financijskih izvještaja,
- Eksterni korisnici financijskih izvještaja.

4. 2. 1. Interni korisnici

Interne korisnike financijskih izvještaja čine menadžment poduzeća te zaposlenici.

Sadržaj financijskih izvještaja potreban je zaposlenicima poduzeća te njihovim sindikatima jer iz njega proizlaze informacije o stabilnosti i profitabilnosti poduzeća. Ukoliko se poduzeće pokaže stabilnim i profitabilnim, odaje zaposleniku dojam sigurnosti u pogledu redovite plaće i mirovinskog osiguranja. Također, postoje zaposlenici koji ove informacije koriste u pogledu kupnje dionica poduzeća te na taj način postaju vlasnici ili suvlasnici poduzeća te su u ovom slučaju u jednoj osobi prisutna dva korisnika.

Menadžment poduzeća predstavlja najvažnijeg internog korisnika financijskih izvještaja poduzeća. Menadžment poduzeća također predstavlja osobu odgovornu za sve ono što je zapisano u financijskim izvještajima. On uz pristup financijskim izvještajima također ima pristup dodatnim upravljačkim i financijskim informacijama iz razloga što financijski izvještaji daju sliku samo prošlih događaja.
Menadžment poduzeća zainteresiran je za sve informacije koje financijski izvještaji nude budući da mora osigurati rast i razvoj poduzeća, dividende kao naknade vlasnicima, kamate investitorima, plaće zaposlenicima, platiti porez državi i slično.
Bez informacija sadržanih u financijskim izvještajima, zaposlenici i menadžment poduzeća ne bi imali informacijsku podlogu za donošenje racionalnih poslovnih odluka.

4. 2. 2. Eksterni korisnici

Eksterni korisnici financijskih izvješća imaju različite zahtjeve u odnosu na interne korisnike iz razloga što se oni nalaze u okolini poduzeća a ne u samom poduzeću. Prema Perkušić (2014:34-35) u eksterne korisnike ubrajamo:

- Vlasnici (dioničari)
- Investitori
- Zajmodavci
- Dobavljači i ostali vjerovnici
- Kupci
- Vlada i njezine agencije
- Javnost.

Vlasnici i ostali sadašnji ili potencijalni investitori zainteresirani su za informacije koje daju detaljniji uvid u poslovanje poduzeća te sigurnosti ulaganja. Osim što su zainteresirani za informacije koje govore o uspješnosti poslovanja poduzeća, također ih zanima i bonitet poduzeća, visina dobiti, dobit po dionici, visina dividendi i slično.

Zajmodavci najveću pozornost daju solventnosti poduzeća i ostalim informacijama koje ukazuju na sposobnost poduzeća da vrati dug po dospjeću te im olakšavaju donošenje odluke o tome hoće li poduzeću odobriti kredit i pod kojim uvjetima.

Dobavljači i ostali vjerovnici od poduzeća očekuju da im dugovi budu pravodobno plaćeni u ukupnom iznosu te su zainteresirani za informacije koje će im omogućiti bolju procjenu poduzeća kao dužnika. S druge strane *kupci* su zainteresirani za budućnost poduzeća, odnosno nastavak njegovog poslovanja koje će omogućiti kontinuitet ponude poduzeća.

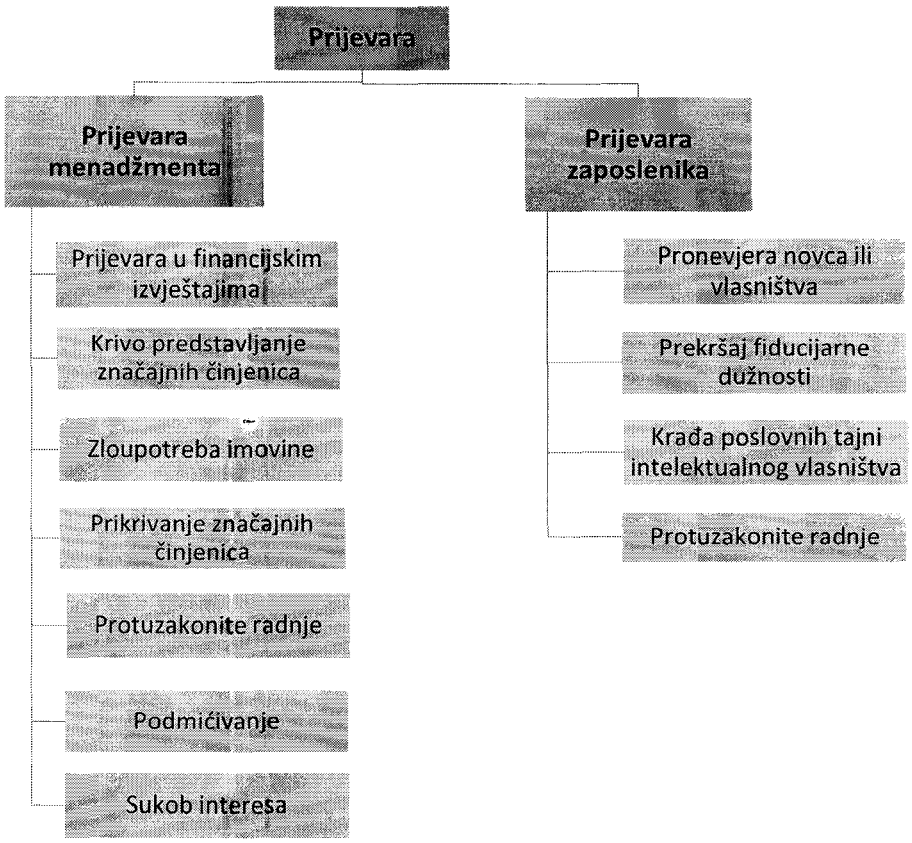
Vlada i njezine agencije prioritet stavljaju na informacije koje se odnose na sposobnosti poduzeća da uredno isplaćuje svoje porezne obveze, carine i doprinose, da racionalno alociraju i koriste raspoložive resurse i slično.

Naposlijetku, za financijske izvještaje poduzeća uveliko se zanima i *javnost* jer poduzeća utječu na pojedince na različite načine. Javnost je ponajviše zainteresirana za stope zapošljavanja u određenom poduzeću te brigu o lokalnim opskrbljivačima.

Definiranje prijevare i povijest manipulacije financijskim izvještajima

Websterov Novi Svjetski riječnik prijevaru u financijskim izvještajima definira kao namjernu obmanu kako bi se navelo osobu da odustane od vlasništva ili nekog zakonskog prava. Također, prema Udruženju ovlaštenih ispitivača prijevara (ACFE) prijevara je „namjerni promišljeni pogrešni prikaz ili ispuštanje značajnih činjenica ili računovodstvenih podataka koji dovode u zabludu, a kad se razmatra sa svim raspoloživim informacijama, uzrokuje da čitatelj promijeni ili prepravi svoj sud ili odluku".

Prikaz 1. Klasifikacija prijevare

Izvor: vlastita izrada autora temeljem podataka Rezaee, Z., & Riley, R. (2014:6)

Postoji više vrsta prijevara. Prikaz 1. prikazuje klasifikaciju prijevare od strane menadžmenta i od strane zaposlenika. Prijevara menadžmenta najčešće uključuje manipulaciju financijskim izvještajima kroz krivotvorenje financijskih informacija, krivo i neistinito predstavljanje

značajnih činjenica, zlupotrebu imovine, prikrivanje značajnih činjenica, pritukakonite radnje i podmićivanje te sukob interesa. S druge strane, prijevara zaposlenika uključuje pronevjeru ili krađu novca ili vlasništva, prijevaru na plaćama ili ubiranju prihoda,prekršaj fiducijarne dužnosti, krađu poslovnih tajni intelektualnog vlasništva te ostale protuzakonite radnje.

Pojam prijevare u današnje vrijeme ne predstavlja ništa novo. Prijevare se počinju prakticirati prije nove ere, preko srednjeg vijeka pa sve do današnjice. Još u davnoj grčkoj mitologiji izvori kao simbol prijevare navode Zeusovog sina – HERMESa za kojeg se smatralo da je bog lopova i varalica.

Belak (2011:8) prapočetke forenzičkog računovodstva veže uz Srednji vijek i „Mjehur Južnog mora" odnosno porast cijena dionica. Južnomorska trgovačka kompanija South Sea Company u to je vrijeme imala pravo monopola na svu trgovinu južnim morima. Iskorištavajući svoj utjecaj i položaj, sudionici ove prijevare pustili su lažnu informaciju o mogućnosti zarade na južnim morima što je privuklo brojne investitore te naglo povećalo cijenu dionica ove kompanije sve dok iduće godine nije došlo do naglog pada. Ovaj slučaj bilježi se kao prvi u povijesti gdje je angažiran vanjski suradnik da ispita vjerodostojnost poslovanja i vođenja knjiga nekog poduzeća kako bi se utvrdio izvor nepravilnosti. Zabilježeni slučaj dogodio se 1721. godine te se veže uz početke forenzičkog računovodstva.

Istoimeni autor u svom radu „Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo" kao jednu od najvećih prijevara svih vremena navodi Ponzijevu prijevaru. Ponzijeva prijevara je piramidalna shema u kojoj je Charles Ponzi sa posuđenih 200 dolara započeo biznis gdje je namamio investitore da ulože u njegovo poslovanje obećavajući im povrat od 50% u roku od 90 dana. Neki od investitora bili su i policajci bostonske policije. Ponzi je prvobitnim investitorima isplatio novac i to u kraćem roku što je naglo privuklo nove investitore. Stare investitore isplaćivo je novcem novih investitora dok u jednom trenutku nije prekinuo krug te preostali novac zadržao za sebe. Naposlijetku su samo posljednji investitori ostali prevareni i bez novca. Ponzijeva prijevara bitna je iz razloga što je do danas ponovljena mnogo puta u različitim varijantama.

Može se zaključiti kako prijevara postoji koliko i ljudski rod te da su temelji najvećih financijskih prijevara današnjice ustanovljena i testirana još prije nove ere.

5. Manipulacije financijskim izvještajima

Manipulacije financijskim izvještajima imaju dugu povijest, no svaki novootkriveni slučaj i dalje izaziva iznenađenje javnosti. Nažalost, prijevare se najčešće otkrivaju tek kada tvrtka dođe do stečaja ili financijskog sloma. U stvarnom svijetu prijevare u financijskim izvještajima vrlo su čest pojam, te financijski izvještaji ovise o procjenama i prosudbama.

Prema Rezaee, Riley (2014:8) prijevara u financijskim izvještajima štetna je na mnogo načina:

- Potkopava kvalitetu i poštenje procesa financijskog izvještavanja
- Ugrožava poštenje i objektivnost revizijske profesije, posebno revizora i revizorskih tvrtki
- Umanjuje povjerenje u tržište kapitala, kao i tržišnih sudionika, u pouzdanost financijskih informacija
- Čini tržište kapitala manje učinkovitim
- Negativno utječe na ekonomski rast i prosperitet nacije
- Može rezultirati ogromnim troškovima parničenja
- Uništava karijere pojedinaca uključenih u prijevaru financijskim izvještajima, poput vrhovnih izvršnih direktora kojima se zabranjuje rad u odborima direktora bilo koje javne kompanije ili revizora kojima se oduzima dozvola za rad u javnom računovodstvu
- Uzrokuje stečaj ili značajne ekonomske gubitke kompanije uključene u prijevaru u financijskim izvještajima
- Pospješuje pretjeranu regulativnu intervenciju
- Uzrokuje narušavanje normalnog poslovanja i uspješnosti osumnjičenih kompanija.

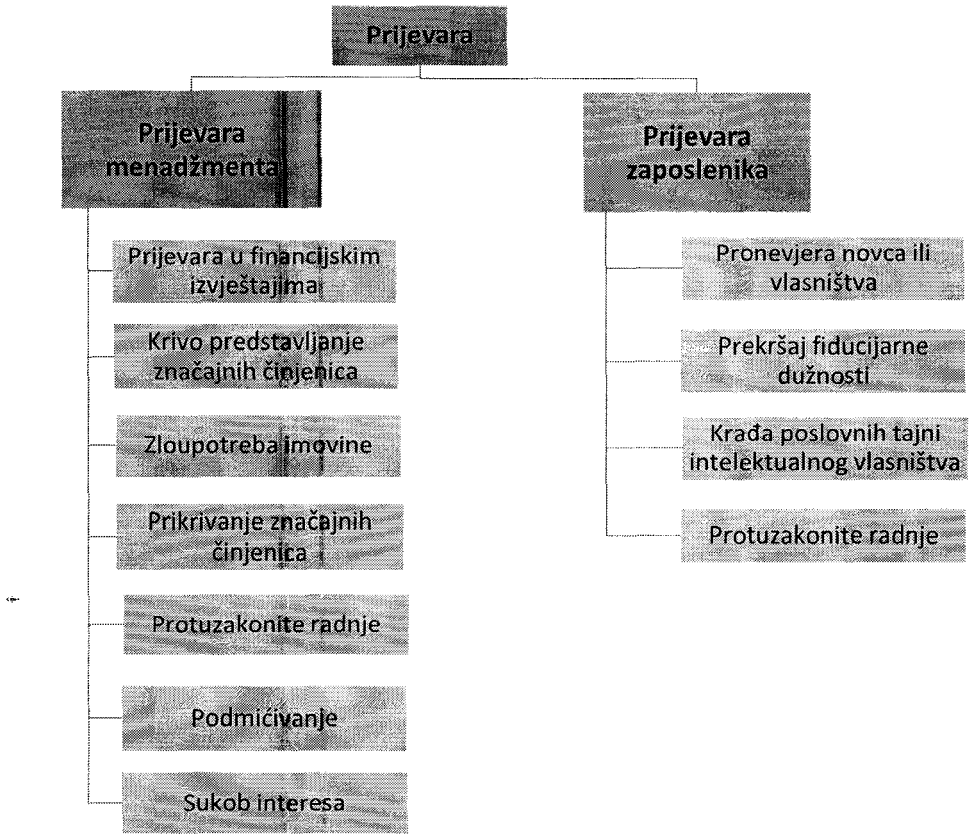
U sljedećem poglavlju definirat će se pojam prijevare te će se ukratko proći kroz povijest manipulacije financijskim izvještajima.

5.1. Definiranje prijevare i povijest manipulacije financijskim izvještajima

Websterov Novi Svjetski riječnik prijevaru u financijskim izvještajima definira kao namjernu obmanu kako bi se navelo osobu da odustane od vlasništva ili nekog zakonskog prava. Također, prema Udruženju ovlaštenih ispitivača prijevara (ACFE) prijevara je „namjerni promišljeni

pogrešni prikaz ili ispuštanje značajnih činjenica ili računovodstvenih podataka koji dovode u zabludu, a kad se razmatra sa svim raspoloživim informacijama, uzrokuje da čitatelj promijeni ili prepravi svoj sud ili odluku".

Prikaz 1. Klasifikacija prijevare

Izvor: vlastita izrada autora temeljem podataka Rezaee, Z., & Riley, R. (2014:6)

Postoji više vrsta prijevar. Prikaz 1. prikazuje klasifikaciju prijevare od strane menadžmenta i od strane zaposlenika. Prijevara menadžmenta najčešće uključuje manipulaciju financijskim izvještajima kroz krivotvorenje financijskih informacija, krivo i neistinito predstavljanje značajnih činjenica, zlupotrebu imovine, prikrivanje značajnih činjenica, pritukakonite radnje i podmićivanje te sukob interesa. S druge strane, prijevara zaposlenika uključuje pronevjeru ili krađu novca ili vlasništva, prijevaru na plaćama ili ubiranju prihoda,prekršaj fiducijarne dužnosti, krađu poslovnih tajni intelektualnog vlasništva te ostale protuzakonite radnje.

Prema Rezaee, Riley (2014:7) pet osnovnih elemenata prijevare identificirano je kao:

- Značajno krivo prikazivanje
- Spoznaja o tome da je prikazivanje krivo ili nemarno zanemaruje istinu
- Žrtva se oslanja na krivo prikazivanje
- Nastale su financijske štete (u korist počinitelja)
- Čin je namjeran.

Pojam prijevare u današnje vrijeme ne predstavlja ništa novo. Prijevare se počinju prakticirati prije nove ere, preko srednjeg vijeka pa sve do današnjice. Još u davnoj grčkoj mitologiji izvori kao simbol prijevare navode Zeusovog sina – HERMESa za kojeg se smatralo da je bog lopova i varalica.

Belak (2011:8) prapočetke forenzičkog računovodstva veže uz Srednji vijek i „Mjehur Južnog mora" odnosno porast cijena dionica. Južnomorska trgovačka kompanija South Sea Company u to je vrijeme imala pravo monopola na svu trgovinu južnim morima. Iskorištavajući svoj utjecaj i položaj, sudionici ove prijevare pustili su lažnu informaciju o mogućnosti zarade na južnim morima što je privuklo brojne investitore te naglo povećalo cijenu dionica ove kompanije sve dok iduće godine nije došlo do naglog pada. Ovaj slučaj bilježi se kao prvi u povijesti gdje je angažiran vanjski suradnik da ispita vjerodostojnost poslovanja i vođenja knjiga nekog poduzeća kako bi se utvrdio izvor nepravilnosti. Zabilježeni slučaj dogodio se 1721. godine te se veže uz početke forenzičkog računovodstva.

Istoimeni autor u svom radu „Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo" kao jednu od najvećih prijevara svih vremena navodi Ponzijevu prijevaru. Ponzijeva prijevara je piramidalna shema u kojoj je Charles Ponzi sa posuđenih 200 dolara započeo biznis gdje je namamio investitore da ulože u njegovo poslovanje obećavajući im povrat od 50% u roku od 90 dana. Neki od investitora bili su i policajci bostonske policije. Ponzi je prvobitnim investitorima isplatio novac i to u kraćem roku što je naglo privuklo nove investitore. Stare investitore isplaćivo je novcem novih investitora dok u jednom trenutku nije prekinuo krug te preostali novac zadržao za sebe. Naposlijetku su samo posljednji investitori ostali prevareni i bez novca. Ponzijeva prijevara bitna je iz razloga što je do danas ponovljena mnogo puta u različitim varijantama.

Može se zaključiti kako prijevara postoji koliko i ljudski rod te da su temelji najvećih financijskih prijevara današnjice ustanovljena i testirana još prije nove ere.

5.2. Razlike između eksterne revizije i forenzične revizije

U znanstvenoj literaturi postoji više definicija forenzičkog računovodstva. Belak (2011:1) definira poslovnu forenziku kao skup znanja i metoda u borbi protiv poslovnih prijevara svih vrsta i u borbi protiv korupcije. Autor također navodi kako je forenzično računovodstvo sastavni dio poslovne forenzike a poslovna forenzika sastavni dio forenzičke znanosti. Istoimeni autor u svom drugom autorskom djelu pod nazovim „Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika" iz 2017. forenzično računovodstvo definira kao primjenu istražiteljskih i analitičkih vještina s ciljem otkrivanja prijevara i manipulacija u financijskim izvještajima koje odstupaju od pravila struke, računovodstvenih standarda, poreznih zakona i ostalih zakonskih odredaba. Ponekad se kao istoznačnica forenzičnom računovodstvu koristio nazov forenzična revizija, no u većini slučajeva se taj naziv izbjegava kako bi se dodatno naznačila razlika između revizije i forenzičnog računovodstva. Tablica 2. Prikazuje elemente razlike između eksterne revizije i forenzične revizije.

Tablica 2. Elementi razlike između eksterne revizije i forenzične revizije

Elementi razlike	Eksterna revizija	Forenzična revizija
1. Regulativa	Zakonska i stručna	Nedovoljna stručna regulativa
2. Cilj	Izražavanje profesionalnog, neovisnog i stručnog mišljenja o istinitosti, ispravnosti i točnosti financijskih izvještaja	Sprječavanje, istraga i otkrivanje prijevara
3. Ograničenja	Ograničena je standardima van kojih se ne mogu vršiti daljnje provjere	Nije ograničena standardima eksterne revizije i može obavljati stručne radnje van standarda u kojima se kreće eksterna revizija
4. Materijalnost	Veoma bitna	Nije bitna jer se utvrđuje visina štete nastala tijekom prijevare bez obzira na

		visinu štete
5. Period aktivnosti	Izražavanje mišljenja o financijskim izvještajima jedne poslovne godine	Nema određeni vremenski rok aktivnosti, traje sve dok ne završi postupak otkrivanja prijevare i istraga
6. Metodologija rada	Zasniva se na metodi uzorkovanja	Istražuje svaku financijsku transakciju koja je u vezi sa prijevarom
7. Istraga	Ne vrši istragu	Jedna od osnovnih aktivnosti
8. Izvještavanje	Daje nezavisno, stručno i kompetentno mišljenje u formi propisanoj međunarodnim standardima revizije	Specijalizirani izvještaj koji sadrži elemente kaznenog djela prijevare i namijenjen je sudskom postupku, te nepostoji propisana općeprihvaćena norma
9. Sudski postupak	Stručni revizor može biti svjedok na sudu	Forenzični revizor je obavezno svjedok na sudu u ulozi stručnjaka
10. Način otkrivanja prijevare	Tijekom redovitog i planiranog postupka revizije	Dojava, sumnja, zahtjev klijenta i drugi načini
11. Obveznost	Zakonska obveza za poduzeća kojima je to propisano Zakonom o računovodstvu i Zakonom o reviziji	Nije zakonska obveza

Izvor: vlastita izrada autora koristeći Vukadinović, P., & Damnjanović, A. (2016). prema Knežević, G. (2015).

U tablici 2. vidljivo je kako je primarni cilj forenzične revizije sprječavanje, istraga i otkrivanje prijevara dok je kod eksterne revizije izražavanje profesionalnog, neovisnog i stručnog mišljenja o istinitosti, ispravnosti i točnosti financijskih izvještaja. Forenzična revizija i dalje je najbolji izbor prilikom otkrivanja prijevara i manipulacija u financijskim izvještajima, čemu u prilog ide najnovije izvješće ACFE o profesionalnim prijevarama koje pokazuje kako je samo 3,8% slučajeva detektirano putem eksterne revizije na svjetskoj razini u 2016. godini.

5.3. Pojam i razlozi manipuliranja financijskim izvještajima

Razvojem financijskih tržišta i poslovanja sve češće dolazi do manipulacija i prijevara u financijskim izvještajima. Iako ih regulatorne institucije pokušavaju spriječiti, proces manipulacija sve je češći i agresivniji te se u nekim slučajevima pretvara u krivotvorenje računovodstvenih dokumenata.

Gulin i Perčević u svom radu iz 2013. navode najčešće razloge malinupacije financijskim izvještajima:

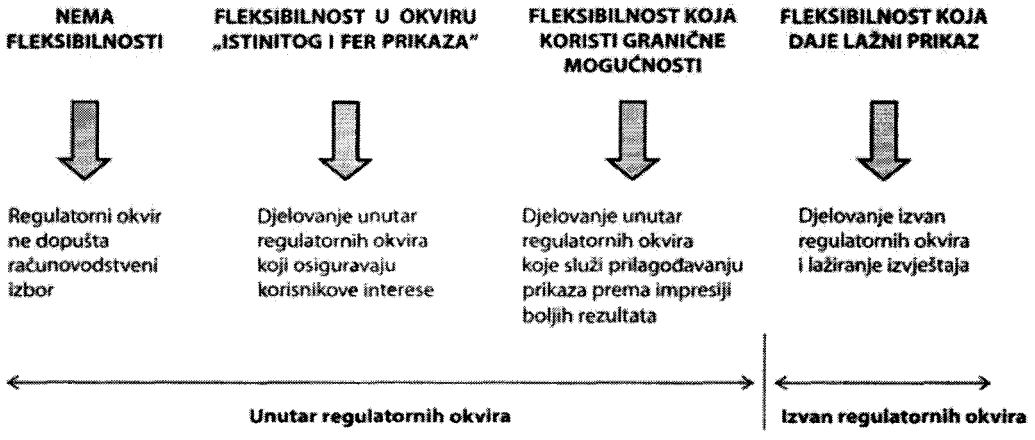
- Smanjenje fiskalnih i regulatornih opterećenja,
- Težnja za što jeftinijim povećanjem kapitala,
- Izbjegavanje kršenja ugovora s vjerovnicima,
- Povećanje bogatstva menadžmenta.

Prema Rezaee i Rilay (2014:8) manipulacija financijskim izvještajima može biti štetna na mnogo načina:

- Potkopava kvalitetu i poštenje procesa financijskog izvještavanja,
- Ugrožava poštenje i objektivnost revizijske profesije, kao i tržišnih sudionika, u pouzdanost financijskih informacija,
- Čini tržište kapitala manje učinkovitim,
- Negativno utječe na ekonomski rast i prosperitet nacije,
- Može rezultirati ogromnim troškovima parničenja,
- Uništava karijere pojedinaca uključenih u prijevaru u financijskim izvještajima, poput vrhovnih izvršnih direktora kojima se zabranjuje rad u odborima, direktora bilo koje javne kompanije ili revizora kojima se oduzima dozvola za rad u javnom računovodstvu,
- Uzrokuje stečaj ili značajne ekonomske gubitke kompanije uključene u prevaru u financijskim izvještajima,
- Pospješuje pretjeranu regulativnu intervenciju,
- Uzrokuje narušavanje normalnog poslovanja i uspješnost osumnjičenih kompanija.

Jedan od najčešćih načina manipulacije financijskim izvještajima je kreativno računovodstvo. Belak (2011.) kreativno računovodstvo definira kao dopuštene i nedopuštene računovodstvene postupke kojima se utječe na rezultate financijskih izvješća, a time i na sve koji su povezani s poduzećem, investitore, zaposlene, državu, poslovne partnere i mnoge druge. Pozitina strana kretivnog računovodstva je korištenje fleksibilnosti čime se želi postići realan i fer prikaz poduzeća u financijskim izvještajima što je osnovni razlog uvođenja kreativnog računovodstva. Postoje različiti motivi primjene kreativnog računovodstva, a Belak (2011.) kao glavne navodi:

- korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kreiranje „istinitog i fer" prikaza u izvještajnom postupku
- korištenje fleksibilnosti unutar računovodstvenih regulatornih okvira za kreiranje prikaza koji odgovaraju izvještajnom subjektu
- korištenjem fleksibilnosti unutar, a često i na granici regulatornih računovodstvenih okvira za stvaranje što povoljnije slike o izvještajnom subjektu
- prekoračenje regulatornih računovodstvenih okvira radi stvaranja lažne slike o izvještajnom subjektu.

Slika 6. Područja kreativnog računovodstva

Izvor: Belak, V. (2008:14)

Slika 6. prikazuje područja primjene kreativnog računovodstva. Što je veća fleksibilnost, veći je prostor dostupan za manipulaciju financijskim izvještajima. Ukoliko je kreativno računovodstvo unutar regulatornih okvira te regulatorni okvor ne dopušta računovodstveni izbor, tada nema fleksibilnosti te ne postoji mogućnost manipulacije financijskim izvještajima. Svako djelovanje unutar regulatornih okvira koje služi prilagođavanju prikaza prema impresiji boljih rezultata smatra se prijevarom i manipulacijom no i dalje se nalazi unutar regulatornih okvira. Onog trenutka kada kreativno računovodstvo prijeđe granicu regulatornih okvira, dolazi do lažiranja financijskih izvještaja te se to smatra kaznenim djelom.

5.4. Načini manipuliranja financijskim izvještajima

Postoje brojni načini uljepšavanja financijskih izvještaja, dok Belak u svom radu iz 2011. navodi sljedećih sedam:

1) Priznavanje prihoda prerano ili upitne kvalitete,
2) Priznavanje fiktivnog prihoda,
3) Napuhivanje zarade izvanrednim dobitcima,
4) Prebacivanje tekućih rashoda u ranije ili kasnije obračunsko razdoblje,
5) Pogrešna knjiženja ili nepravilno reduciranje obveza,
6) Prenošenje tekućeg prihoda u kasnije obračunsko razdoblje,
7) Prebacivanje budućih rashoda u sadašnje razdoblje.

Priznavanje prihoda prerano ili upitne kvalitete dovodi do povećanja bruto dobiti iz razloga što se rashodi ne mijenjaju. U računu dobiti i gubitka tada se priznaju prihodi koji su stvarno nastali no prije vremena. To dovodi do poboljšanja financijskog rezultata što rezultira boljim računom dobiti i gubitka koji je povezan s bilancom što bi značilo da će i sama bilanca biti bolja.

Priznavanje fiktivnog prihoda i priznavanje prihoda prerano ili upitne kvalitete razlikuje se po „stupnju agresivnosti" budući da kod fiktivnogv prihoda taj prihod nikada neće biti ostvaren. Kod ovakvog priznavanja prihoda, priznaju se lažni prihodi, odnosno priznaju se nepostojeći prihodi na određene usluge ili se pak prihod prelijeva iz jedne aktivnosti u drugu, najčešće se financijski prihodi prebacuju u poslovne aktivnosti.

Napuhivanje zarade izvanrednim dobitcima predstavlja treći način uljepšavanja financijskih izvještaja. Prihod se može napuhati prodajom ranije otpisane imovine, uključivanjem dobiti ostvarene prodajom nekretnina i slično. Gori način od manipulacije napuhivanjem zarade izvanrednim dobicima je lažiranje prodaje potraživanja.

Prebacivanje tekućih rashoda u ranije ili kasnije obračunsko razdoblje postiže se na način da se produlji vijek trajanja imovine, smanji amortizacija, smanjenje ispravka vrijednosti imovine, mogu se nepropisno kapitalizirati redovni poslovni troškovi i slično.

Najčešći način jačanja bilance je podcjenjivanje obveza, stoga u peti način ubrajamo *pogrešna knjiženja ili nepravilno reduciranje obveza.*

Šesti način je *prenošenje tekućeg prihoda u kasnije obračunsko razdoblje*. Ovaj način manipulacije financijskim izvještajima smanjuje prihod a samim time i bruto dobit. Posljednji način, *prebacivanje budućih rashoda u sadašnje razdoblje*, u potpunosti je suprotan prethodnom.

Zbog brojnih načina i mogućnosti manipulacije financijskim izvještajima, potrebno je poduzeti mjere opreza kako bi se manipulacije mogle otkriti te otkloniti. Bešvir (2010:73) navodi metode uz pomoću kojih se može utvrditi postoje li manipulacije u financijskim izvještajima:

- Usporedba pokazatelja i elemenata financijskih izvještaja promatranog razdoblja s pokazateljima i elementima financijskih izvještaja iz prethodnih razdoblja ,
- Usporedba pokazatelja i elemenata financijskih izvještaja promatranog razdoblja s pokazateljima i elementima financijskih izvještaja iz grane djelatnosti u kojoj klijent posluje,
- Usporedba pokazatelja i elemenata financijskih izvještaja promatranog razdoblja s pokazateljima i elementima financijskih izvještaja iz budžeta (plana),
- Usporedba financijskih i nefinancijskih informacija,

Utvrđivanje elemenata financijskih izvještaja koji odstupaju od predvidivih svota (neuobičajena stanja ili prometi).

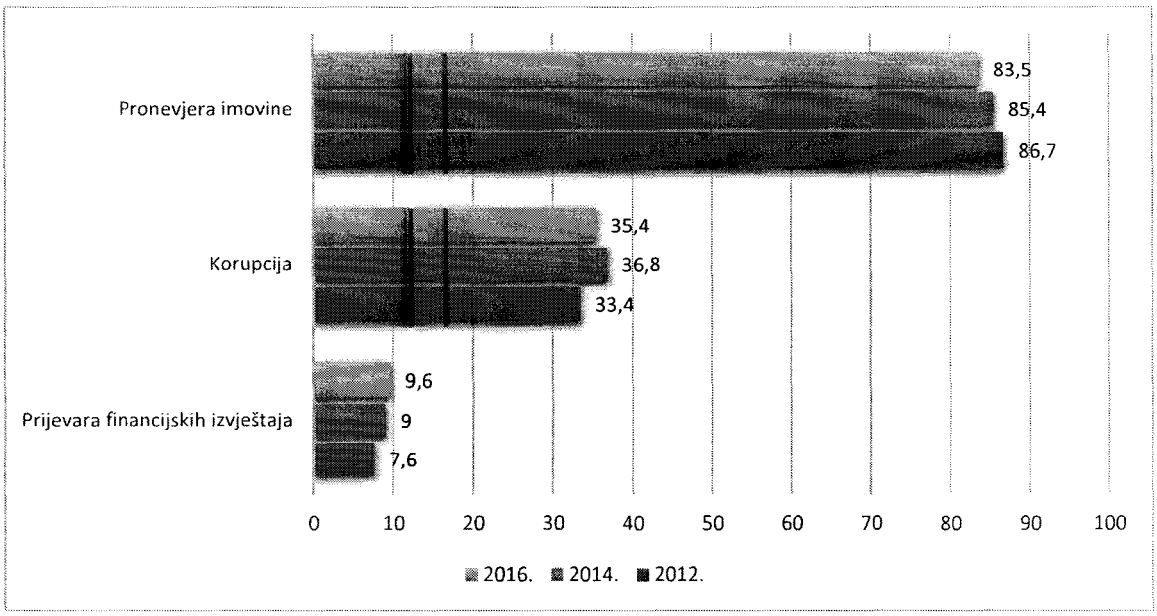
5.5. Kategorije profesionalnih prijevara u financijskim izvještajima

Dosadašnja istraživanja Udruženja ovlaštenih istražitelja prijevara (ACFE) identificirala su tri osnovne kategorije profesionalnih prijevara koje pojedinci koriste za prijevaru svojih poslodavaca:

- Pronevjera imovine
- Korupcija i
- Prijevara financijskih izvještaja.

Prijevare počinjene *pronevjerom imovine* su one u kojima počinitelj krade ili zloupotrebljava resurse organizacije. Nadalje, *korupcijski programi* podrazumijevaju korištenje svog utjecaja u poslovanju od strane zaposlenika te na taj način kršenje njegove dužnosti prema poslodavcu u svrhu koristi za sebe ili drugoga. Naposlijetku, *prijevara financijska izvještaja* je ona u kojoj namjerno na krivi način prikazuju ili izostavljaju materijalne informacije u financijskim izvješćima organizacije.

Grafikon 2. Profesionalne prijevare prema učestalosti (u postocima)

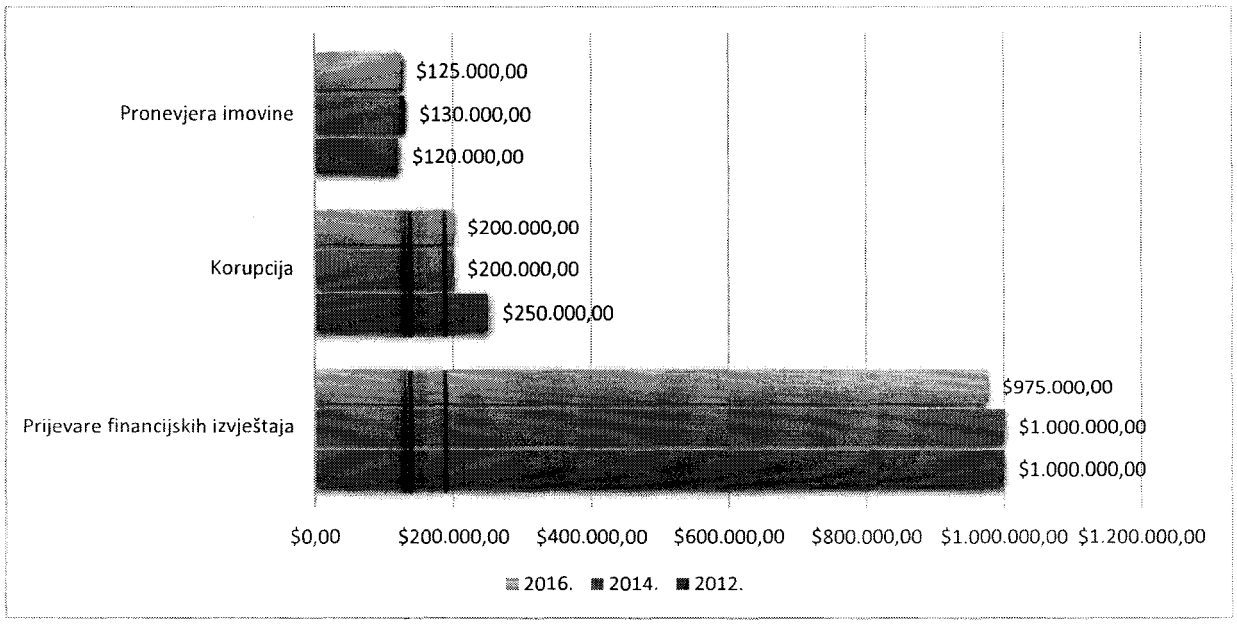
Izvor: vlastita izrada autora prema Report to the nations on occupational fraud and abuse, ACFE, 2016.

Iz grafikona 2. može se zaključiti kako je pronevjera imovine dosad najzastupljenija od tri primarne kategorije profesionalnih prijevara u 83,5% prijavljenih slučajeva za 2016. godinu, 85,4% prijavljenih slučajeva za 2014. godinu te 86,7% prijavljenih slučajeva za 2012. godinu. Broj prijavljnih slučajeva u kategoriji pronevjere imovine postpuno je opadao svake godine što ukazuje na smanjenje broja profesionalnih prijevara putem pronevjere imovine.

Nakon pronevjere imovine, u sredini se nalazi korupcija koja je u 2016. godini uzrokovala 35,4% prijavljenih slučajeva, 36,8% prijavljenih slučajeva u 2014. godini te 33,4% prijavljenih slučajeva u 2012. godini. Broj prijavljenih slučajeva uzrokovanih korupcijskim programima u 2014. godini naglo je porastao u odnosu na 2012. godinu te je doživio pad u 2016.godini.

Na posljednjem kraju se nalaze slučajevi uzrokovani prijevarom u financijskim izvještajima koji zauzimaju najmanji postotak. U 2016. godini broj prijavljenih slučajeva uzrokovanih prijevarom u financijskim izvještajima iznosi samo 9,6%, u 2014. godini 9% te u 2012. godini svega 7,6%. Iako prijevare u financijskim izvještajima zauzimaju najmanji postotak u ukupnom broju prijavljenih slučajeva, jedina su od tri primarne kategorije profesionalnih prijevara koje su svake godine doživile rast.

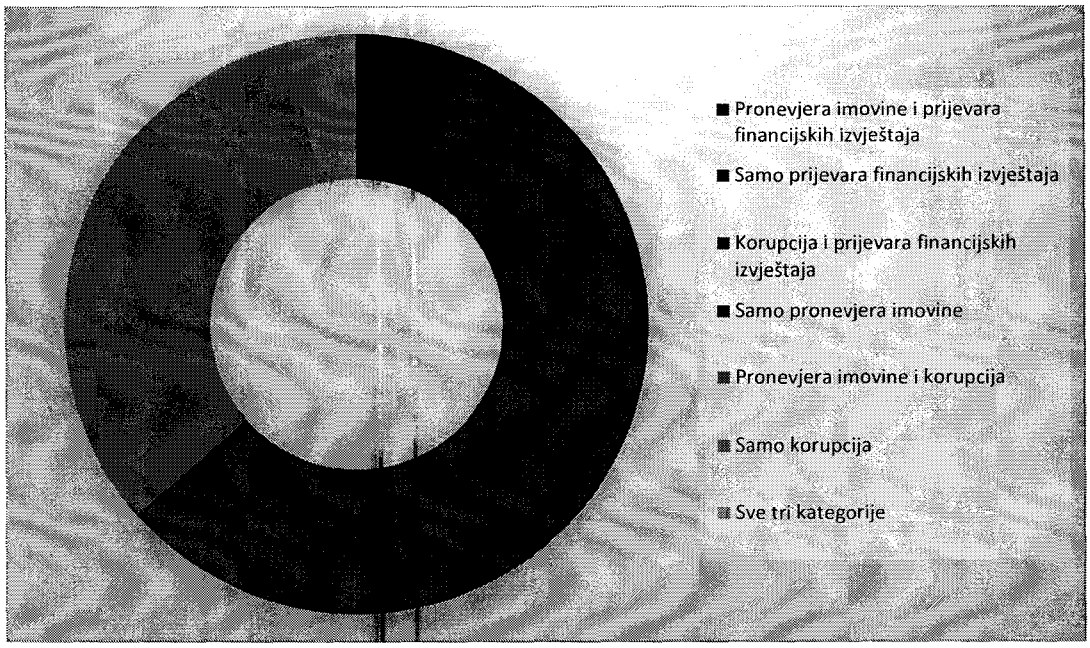
Grafikon 3. Profesionalne prijevare prema srednjem gubitku (u dolarima)

Izvor: vlastita izrada autora prema Report to the nations on occupational fraud and abuse, ACFE, 2016.

Iz grafikona 3. može se vidjeti kako je suprotno profesionalnim prijevarama prema učestalosti, prijevara financijskih izvještaja dosad najzastupljenija od tri primarne kategorije profesionalnih prijevara prema srednjem gubitku. Gubitak koji je nastao putem prijevare u financijskim izvještajima u 2016. godini iznosi 975.000,00$, dok je u 2014. i 2012. godini iznosio 1.000.000,00$. Korupcija se nalazi u sredini u obje kategorije, te je gubitak uzrokovan korupcijskim programima u 2016. i 2014. godini iznosio 200.000,00$ te u 2012. godini 250.000,00$ što je znatno manje u odnosu na gubitke uzrokovane prijevarom u financijskim izvještajima. S najmanjim udjelom u srednjem gubitku naposlijetku se nalaze prijevare uzrokovane pronevjerom imovine, te su one u 2016. godini uzrokovale gubitak od 125.000,00$, u 2014. godini uzrokovale su gubitak od 130.000,00$ te u 2012. godini svega 120.000,00$.

Grafikon 4. Preklapanje sustava prijevare

Izvor: vlastita izrada autora prema Report to the nations on occupational fraud and abuse, ACFE, 2016.

U grafikonu 4. može se vidjeti kako prijevara uzrokovana samo pronevjerom imovine čini više od 50% u ukupnom broju prijevara. Nakon pronevjere imovine najveći postotak zauzimaju prijevare uzrokovane kombinacijom pronevjere imovine i korupcije, zatim prjevare uzrokovane korupcijskim programima te ih naposlijetku sa vrlo malim postotkom slijede ostale kategorije.

5.6. Pojedini slučajevi prijevare uz korištenje kreativnog računovodstva

Prijevara u financijskim izvještajima narušava povjerenje financijskih tržišta. Menadžment se danas često koristi manipulacijom knjiga kako bi ispunio određena očekivanja investitora i analitičara te se prikazao sposobnim za upravljenjem zaradom. Kako manipulacije postoje danas, tako su postojale i prije.

Tablica 3 prikazuje pet interaktivnih čimbenika (namještanje, sredstvo, poticaji, nadziranje i krajnji rezultat) koji se mogu skratiti u CRIME (engl. zločin) na primjeru nekih od nazloglasnijih prijevara u posljednjih 25 godina.

Tablica 3. Slučajevi prijevare u financijskim izvještajima

Kompanija	Namještanje	Sredstvo	Otkrivanje	Posljedice
Enterasys	Osam bivših službenika, uključujući predsjednika i CFO	Umjetno napuhan prihod kako bi se povećala ili zadržala cijena dionice	Neke informacije su došle od bivših zaposlenika	• Dionićari su izgubili oko 1,3 milijarde dolara • CFO osuđen na 11 godina zatvora
Superior Electric Company	Predsjednik (vlasnik) i CFO	Zlouporeba imovine	Progon poreznog odjela DOJ-a	Predsjednik osuđen na 34 mjeseca zatvora i 4,8 milijuna dolara odštete dok je CFO osuđen na 15 mjeseci zatvora
Thyssen, Inc.	Bivši CEO i izvršni podpredsjednik	Mito, podnošenje lažnog zahtjeva za povrat poreza na dohodak	Progon Poreznog odjela DOJ	CEO osuđen na 75 mjeseci zatvora i odštetu od 8,8 milijuna dolara
Mercury Finance Company	Bivši CEO, predsjednik Odbora direktora i CFO	Računovodstvena shema napuhanih prihoda i umanjenja nepravilnosti	Progon ureda državnih odvjetnika SAD za Northern District of Illinois	• Tržišna kapitalizacija kompanije umanjena približno 2 milijarde dolara • Brincat (CEO) osuđen na 10 godina zatvora
HBO & Company	Dva bivša izvršna direktora, dopredsjednik i glavni operativni službenici	Napuhavanja prihoda i zarada za stotine milijuna dolara od 1997. do ožujka 1999.	Prijevaru su otkrili eksterni revizori zajedničke McKesson HBO	• Jedna od najvećih prijevara stajala je investitore više od 9

			Company	milijardi dolara • Cijene dionica pale gotovo 50% u jednom danu (sa 65 dolara na 32 dolara)
Enron	Predsjednik, CEO, CFO	Precijenjene zarade i vlasnički kapital kroz stvaranje subjekata za posebne namjene (SPE); neadekvatne objave izvanbilančnih transakcija (izvedenica) i povezanih financijskih aktivnosti.	Medijski izvještaji doveli u pitanje rezultat kompanije nakon odlaska glavnog izvršnog direktora i pregleda financijskih subjekata od strane federalnih regulatora	• Gubitak više od 80 milijardi dolara tržišne kapitalizacije • Bivši CEO Enrona osuđen na 292 mjeseca zatvora • Bivši Enronov CFO proglašen krivim i osuđen na 6 godina zatvora, a glavni računovođa na 5,5 godina

Izvor: vlastita izrada autora prema Rezaee, Z., & Riley, R. (2014:59)

Računovodstveni skandali koji su se dogodili u tvrtkama prikazanima tablicom 3. i brojnim drugima, dokad su za menadžment poduzeća ne mora nužno donositi odluke koje su u najboljem interesu poduzeća. Iako se svaka prijevara sama po sebi razlikuje, svaka od njih nastala je prema shemi neke od prijevare iz prošlosti. Tako se može primjetiti kako su Enron, Enterasys, Mercury Finance Company te HBO & Company kao sredstvo manipulacije koristili napuhivanje prihoda.

6. Zaključak

Kvalitetne informacije ključ su za uspješnog upravljanja poduzećem. Upravo iz tog razloga, računovodstvene informacije poduzeća moraju biti pravovremene, točne te menadžmentu moraju prikazati realnu sliku poslovanja poduzeća radi lakšeg upravljanja. Dobro poznavanje standarda financijskog izvještavanja nužno je iz razloga što nepoznavanje standarda financijskog izvještavanja, odnosno netočno izvještavanje može dovesti do računovodstvenih rizika koji mogu dovesti do tužbi. Također, kvalitetni i točno prezentirani financijski izvještaji podloga su za daljnje poslovne odluke vezane uz investiranje, procjene koji je proizvod profitabilan a koji ne i slično.

Mala i srednja poduzeća za prikazivanje svojih financijskih izvještaja koriste se Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (HSFI), no također ih obvezuje i Zakon o računovodstvu. HSFI se primjenjuju od 1. siječnja 2008. godine. Ove zakone definira djelatnost poduzeća te se sastoji od 17 standarda kojima su definirana određena područja odnosno djelatnosti. Primjena HSFI-a doprinosi unapređenju upravljanja malim i srednjim poduzećima te menadžmentu omogućuje realnije i kvalitetnije sagledavanje poslovanja poduzeća. Navedeni sustav financijskog izvještavanja malih i srednjih poduzeća uvelike je jednostavniji od onoga koji koriste velika poduzeća.

Osim brojnih prednosti koje sa sobom nose Hrvatski standardi financijskog izvještavanja (HSFI) može se zaključiti kako Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) ipak imaju detaljnije razrađenu strukturu. Nedostatak HSFI-a je taj što nije precizno definirano koje informacije trebaju objaviti mikro, koje mali a koje srednji poduzetnici. Uklanjanjem tih tehničkih nedostataka olakšala bi se primjena ovog standarda te osigurala veća kvaliteta financijskog izvještavanja za male i srednje poduzetnike.

Manipulacije financijskim izvještajima sve su veći problem današnjice. Brojni su slučajevi koji su dospjeli u javnost a vezani su uz prijevare u financijskim izvještajima. Kao temeljni cilj forenzičnog računovodstva navodi se pravovremeno otkrivanje i prevencija manipulacija. Dosadašnja su istraživanja kao tri osnovne kategorije koje pojedinci koriste za prijevaru svojih poslodavaca, a to su: pronevjera imovine, korupcija i prijevara financijskih izvještaja. Istraživanja su pokazala kako je pronevjera imovine dosad najzastupljenija od tri primarne

kategorije profesionalnih prijevara, dok je prijevara financijskih izvještaja dosad najzastupljenija od tri primarne kategorije profesionalnih prijevara prema srednjem gubitku.

Zaključak ovog diplomskog rada je kako se mikro, male i srednje poduzetnike ne treba izuzeti od sastavljanja financijskih izvještaja. Svi mikro, mali i srednji poduzetnici trebali bi ostati obveznici sastavljanja financijskih izvještaja te bi im se, iako proces nije jednostavan ni jeftin, trebala osigurati bolja informacijska podloga te pružiti bolja edukacijska podrška.

LITERATURA:

Knjige:

1. Belak, V. (2011). ***Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo: Borba protiv prijevare***. Belak Excellens.
2. Belak, V. (2017). **Lažiranje financijskih izvještaja, prijevare i računovodstvena forenzika**. *Zagreb: Belak excellens doo.*
3. Bešvir, B. (2010). ***Forenzična revizija***. *Računovodstvo, financije i revizija, kolovoz*, 73-77.
4. Bujan, I. (2014): ***Poslovne financije***. Čakovec: Međimursko veleučilište u Čakovcu
5. Crnković, L., Martinović, J., Mesarić, J.. (2006). ***Primjena i organizacija računovodstva***. Osijek: EFOS
6. Crnković L., Mijoč I., Mahaček D., ***Osnove revizije***, EFOS, Osijek, 2010.
7. Gulin, D., Milčić, I., & Bakran, D. (2015, January). ***Expectations, trends and perspectives in development of accounting profession***. In *50. jesensko savjetovanje Računovodstvo, revizija, financije i porezi u praksi.*
8. Gulin, D., & Perčević, H. (2013). ***Financial Accounting-selected themes***.
9. Hogan, C. E., Rezaee, Z., Riley Jr, R. A., & Velury, U. K. (2008). **Financial statement fraud: Insights from the academic literature.** *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, *27*(2), 231-252.
10. Klikovac, A. (2007). ***Financijsko izvještavanje u Europskoj uniji–komparativni prikaz***. *Ekonomski pregled*, *58*(3-4), 205-223.
11. M. Kolaković, Poduzetništvo u zemlji znanja, Zagreb,Sinergija, 2006.,
12. Perkušić, D. (2014): ***Osnove računovodstva***, nastavni materijal, Sveučilište u Splitu
13. Rezaee, Z., & Riley, R. (2014). **Prijevara u financijskim izvještajima–sprječavanje i otkrivanje.** *Zagreb, Mate doo.*
14. Smrekar, N. (2003) ***Usklađivanje nacionalne i međunarodne regulative financijskog izvještavanja malih i srednjih poduzeća***. Zbornik Ekonomskog fakulteta. Zagreb.

15. Volarević, H. i Varović, M. (2013): ***Računovodstvo 1***. Zagreb: Mate
16. Žager, K., Sačer, I. M., Sever, S., & Žager, L. (2008). ***Analiza financijskih izvještaja***. Masmedia.

Članci:

1. Accounting Standards 1995/96, The Institute of Chartered Accountants in England andWales, London, 1996. [2] Čanak, J., ***Okvir za pripremu i prezentaciju financijskih izvješća, Profesionalna regulativa u računovodstvu***, Savez RR RS Banja Luka ,2005
2. Anić-Antić, P. (2007). ***Različitosti financijskog izvještavanja prema MSFI i nacionalnim standardima značajnih svjetskih financijskih tržišta-usporedni prikaz***. *Ekonomski pregled*, *58*(9-10), 567-585.
3. Bakran, D., Gulin, D., Hladika, M., & Milčić, I. (2017). Pripremne radnje za sastavljanje financijskih izvještaja za 2017. godinu: Zakonodavni okvir sastavljanja financijskih izvještaja za 2017. godinu. *Računovodstvo i financije*, *12*, 2017.
4. Belak, V.(2008): ***Kreativno računovodstvo i njegov utjecaj na financijske izvještaje***, RRIF, broj 8, str.14
5. Blaževi, L. (2013). ***Interno financijsko izvještavanje unutar proračunskih korisnika kao potpora javnom menadžmentu***. *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, *4*(1), 0-0.
6. Dečman, N. (2012). ***Financijski izvještaji kao podloga za ocjenu sigurnosti i uspješnosti poslovanja malih i srednjih poduzeća u Republici Hrvatskoj***. *Ekonomski pregled*, *63*(7-8), 446-467.
7. Gulin, D., Spajić, F., Spremić, I., Tadijančević, S., Vašiček, V., Žager, K., & Žager, L. (2003). Računovodstvo, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika.
8. Mijoč, Ivo; Crnković, Luka. ***Perspektive financijskog izvještavanja malih i srednje velikih trgovačkih društava u Republici Hrvatskoj*** // 44. simpozij Financije i računovodstvo u zaštiti hrvatskog gospodarstva od recesije / Cota, Bogomil; Tadijančević, Stjepan (ur.). Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 2009. Str. 165 - 182.

9. Miličić, I. (2017). Godišnji popis imovine i obveza trgovačkih društava. *Računovodstvo i financije, br, 12*, 25-28.
10. Smrekar, N. (2009). ***Usklađivanje nacionalne i međunarodne regulative financijskog izvještavanja malih i srednjih poduzeća***. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 7*(2), 89-100.
11. Šlibar, D. (2010): ***Instrumenti i postupci analize financijskog izvještaja***, u Časopisu: Računovodstvo i porezi u praksi, Centar za računovodstvo i financije, Zagreb, 1-4.
12. Vašiček, D. (2009). ***Računovodstvo i financijsko izvještavanje u funkciji upravljanja u javnom sektoru***. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave, 9*(2.), 393-420.
13. Vukoja Božo; Raguž Milenko; Knežević Matko. ***Uloga i značaj kvalitete financijskih izvješća u unapređenju poslovanja malih i srednjih poduzeća***, 2013.

Doktorska disertacija:

1. Mijoč, Ivo. ***Primjena Međunarodnih standarda financijskog izvješćivanja u funkciji razvoja hrvatskog gospodarstva/*** doktorska disertacija. Osijek: Ekonomski fakultet, 28.06.2011., 239 str. Voditelj: Crnković, Luka

Diplomski i završni radovi:

1. Kutleša, K. (2016). ***Analiza financijskih izvještaja na primjeru hotelijerskog društva hotel Split dd***: završni rad (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of economics Split.).
2. Merčep, T. (2016). ***Analiza trendova kretanja performanse na temelju podataka iz financijskih izvještaja na primjeru banke Societe generale–Splitska banka dd****: završni rad* (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of economics Split.).
3. Ruškić, Egon. ***Primjena HSFI-posebnosti računovodstva za male i srednje poduzetnike***. Diss. University of Pula. Faculty of economics and tourism" Dr. Mijo Mirković"., 2017.
4. Sučić, Tea. ***Kvaliteta financijskog izvještavanja i karakteristike uprave poduzeća.*** Diss. University of Split. Faculty of economics Split., 2016.

Zakoni:

1. Hrvatski standardi financijskog izvještacanja, Narodne novine, br. 86/15
2. MRS 1- Prezentiranje financijskih izvještaja
3. Odluka o objavljivanju hrvatskih standarda financijskog izvještavanja, NN 86/2015
4. Pravilniku o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, NN 96/2015
5. Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Narodne novine, NN 121/16
6. Zakon o računovodstvu, Narodne novine, NN 78/2015

Popis tablica:

Tablica 1. Struktura poduzeća s obzirom na veličinu u razdoblju od 2013. do 2017. godine 3
Tablica 2. Elementi razlike između eksterne revizije i forenzične revizije 35
Tablica 3. Slučajevi prijevare u financijskim izvještajima 45

Popis slika:

Slika 1. Primjena standarda financijskog izvještavanja 11
Slika 2. Bilančna struktura 15
Slika 3. Podjela prihoda i rashoda 17
Slika 4. Izvještaj o novčanim tokovima 20
Slika 5. Metode izvještavanja novčanih tokova 21
Slika 6. Područja kreativnog računovodstva 38

Popis grafikona:

Grafikon 1. Ukupna zaposlenost, prihodi i izvoz prema veličini poduzeća u 2017. godini 4
Grafikon 2. Profesionalne prijevare prema učestalosti (u postocima) 42
Grafikon 3. Profesionalne prijevare prema srednjem gubitku (u dolarima) 43
Grafikon 4. Preklapanje sustava prijevare 44

Popis prikaza:

Prikaz 1. Klasifikacija prijevare 33